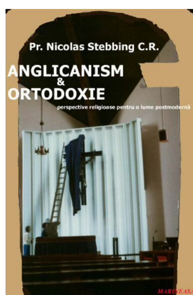

Pr. Nicolas Stebbing C.R.

Anglicanism şi Ortodoxie. Perspective religioase pentru o lume postmodernă

Cuvânt înainte de P.S. Dr. Laurenţiu Streza
Traducere de Pr. Mircea Szilagy
Ediţie îngrijită de Constantin Jinga

Editura Marineasa, Colecția "Antimis - Teologie şi Modernitate" - 1
Timişoara, 2003

Cuprins:

CUVÂNT ÎNAINTE

de P.S. Dr.Laurentiu Streza, Episcopul Caransebesului

L-am cunoscut pe Parintele Nicolas Stebbing in vara anului 1995, cu ocazia unei lungi vizite de documentare si schimb de experienta academica la Colegiul Invierii din Mirfield, inaintea Congresului din acel an al „Societas Liturgica", ce urma sa se desfasoare in Irlanda, la Dublin.

Iniţial, intenţionasem să nu zăboveasc la Abatia din Mirfield decât câteva zile, dar, cucerit de atmosfera locului, am rămas acolo pe toată durata vacanţei de vară. Atunci am avut prilejul să-l cunosc indeaproape pe Parintele Nicolas Stebbing, calugar

anglican care, la acea vreme, se arăta foarte preocupat de ortodoxia romaneasca si de scrierile Parintelui Stăniloae în special. Intenţiona chiar să scrie o teză de doctorat în limba engleză despre opera Parintelui Stăniloae.

La scurt timp după aceea, aflam cu bucurie că Parintele Nicolas Stebbing s-a apucat să studieze nu opera Pr. Stăniloae, ci, mai direct, modul cum se reflectă principiile creştin-ortodoxe în spiritualitatea si în viaţa de zi cu zi a românilor. Pentru aceasta, el a învăţat limba română, ne-a vizitat ţara în repetate rânduri si a stat de vorbă cu preoţi, duhovnici, călugări si credincioşi. Rezultatul cercetărilor sale s-a concretizat într-o teză remarcabilă, susţinută la Universitatea din Leeds, pentru care a şi fost onorat cu titlul de Doctor în Teologie. Teza Parintelui Nicolas este în curs de a fi tradusă şi nădăjduim din toată inima să o vedem publicată, cât de curând.

Cartea pe care o avem acum în faţă este un semn că preocupările şi interesul parintelui englez faţă de ortodoxia românească nu au numai un fundament academic, ştiinţific. În mod normal, după ce şi-a încheiat cercetarea, Parintele Nicolas ar fi putut să uite de noi. Dar nu a fost aşa. În timpul deselor sale călătorii în România, Parintele Nicolas a legat nenumărate prietenii şi s-a ataşat în chip minunat, după cum îi place Sfinţiei Sale să spună: "de mirosul de tămâie, de mămăligă caldă şi de ţuică" - simbolizând cu o undă de umor blajin, prin aceaste cuvinte, starea de bucurie discretă pe care trăit-o participând la sfintele noastre slujbe, dar şi sentimentul de frăţietate pe care l-a încercat ori de câte ori a fost primit cu braţele deschise în casele noastre. De fiecare dată când se iveşte câte un prilej, Parintele Nicolas vine în România. Aşa s-a întâmplat în primavara acestui an, când a poposit la Timişoara, unde a susţinut o seamă de cursuri şi seminarii în faţa studenţilor noştri teologi, iar apoi a acceptat ca trecerea lui pe aici să fie marcată de publicarea acestora într-un volum.

Paginile cartii cuprind conferinţe - mai degrabă eseuri - foarte bine structurate şi concepute. Ele ne-ar putea servi drept model, adeseori. Parintele Nicolas Stebbing abordează, aici, o seamă de chestiuni actuale, prea puţin discutate, din nefericire, la noi. Trebuie să recunoaştem că mulţi dintre noi cunoaştem puţine despre post-modernism şi despre provocările acestuia. Considerăm cartea Parintelui Nicolas Stebbing mai mult decât binevenită, tocmai pentru că ne introduce cu blândeţe în această problematică. Ea este scrisă de către un creştin – un calugar ocidental - care trăieşte această luptă pe viu, zi de zi, şi vine să ne avertizeze şi pe noi. Oricât am încerca să le evitam, este vorba despre o seama de probleme care ne vor afecta viaţa, dacă nu cumva au început deja să o facă.

Desigur, Parintele Nicolas ne propune şi unele dintre soluţiile pe care Bisericile din Occident le-au adoptat în faţa provocărilor vieţii postmoderne. Ele sunt filtrate, ca atare, prin mentalitatea occidentalului. Multe dintre acestea sunt de receptat cu luare aminte. Altele, în schimb, constituie o provocare pentru noi, si lasam cititorului – roman si ortodox deopotriva - curiozitatea de a le evalua.

Intr-una din paginile cartii, Parintele Stebbing scrie: „Dintre toate lucrurile care s-au prăbuşit în lumea post-modernă – stiinţa, tehnologia, autoritatea – singura valoare ce a rămas în picioare este comuniunea, relaţia, viaţa comunitară. Oamenii caută comuniunea, fiindcă fără ea, ei nu au nici un sens. Ceea ce vor ei de la creştinism este o comuniune plină de sens. Acest lucru reprezintă o mare provocare pentru noi.”

[05CRESTpm.rtf, p. 5]. Este un gind care ar putea fi exprimat la fel de bine si de un credincios ortodox.

Ii multumim parintelui Nicolas pentru volumul de fata, ca si pentru statornica prietenie pe care o poarta romanilor si Bisericii noastre, si ne rugam bunului Dumnezeu ca ostenelile sale in slujba unitatii crestine sa fie rasplatite.

Caransebes, la sarbatoarea Sfintului Mare Mucenic Dimitrie, 2002

INTRODUCERE

În luna martie a acestui an, am avut plăcerea de a susţine patru seminarii pentru mai mult grupuri de studenţi din Timişoara. Cele patru seminarii sunt publicate aici: *Mişcarea de la Oxford, CS Lewis şi the Inklings, Creştini într-o lume post modernă* şi *Critica istorică şi Evangheliile – prieteni sau duşmani*? Acestora, le-am adăugat câteva eseuri care, sper, vor interesa.

Scopul eseurilor acestora este de a-i iniţia pe toţi cei ce încep studiul teologiei în cunoaşterea câtorva mişcări şi idei care sunt curente în lumea creştină de azi. Ele ar trebui să fie utile şi oricărui creştin interesat să-şi exploreze credinţa în climatul lumii moderne. Întinderea redusă a câtorva dintre ele sugerează corect faptul că nu avem pretenţii de exhaustivitate în tratarea subiectului repectiv. Ele vor să provoace discuţii şi, poate, să pregătească terenul pentru subiecte mai vaste şi mai provocatoare.

Sunt profund recunoscător tuturor celor care au ascultat pentru prima dată aceste materiale şi le-au discutat împreună cu mine, domnului Dr. Constantin Jinga, a cărui ospitalitate şi încurajări au făcut posibilă această carte, iar redactarea ei o plăcere, precum şi Părintelui Mircea Szilagyi, care a tradus-o.

N.S.

COMORILE RĂSĂRITULUI

Oricine a dormit afară, departe de luminile oraşului, cunoaşte senzaţia minunată a răsăritului; la început totul e întunecat, apoi lumina apare în partea estică a cerului. Încet, lumina creşte în intensitate, scoţând în evidenţă conturul copacilor şi al

ierbii. Culori răsar din întuneric şi, în cele din urmă, într-o grabă a splendorii, soarele alunecă deasupra orizontului şi lumea pare să se fi născut din nou. Este puterea Răsăritului, a locului de unde aşteptăm venirea lui Hristos; locul vieţii şi al luminii, locul unei noi speranţe şi a renaşterii. E locul în care, mai ales după căderea comunismuli de după 1989, mulţi dintre noi, vesticii, căutăm speranţă şi inspiraţie. Odată cu emanciparea creştinismului ortodox de sub asuprirea puterii sovietice, am devenit atenţi la puterea acestui creştinism, la comorile pe care le deţine. E adevărat că această descoperire nu este cu totul nouă; în Biserica Anglicană am avut multe contacte cu Ortodoxia răsăriteană, încă din timpul Reformei. În secolul al XIX-lea, mulţi cercetători anglicani au căutat în Ortodoxie sursele reînnoirii liturgice. În secolul al XX-lea, contactele s-au diversificat cu ortodocşii greci, cu Biserica rusă din exil şi cu cea din România. Anglia are azi multe Biserici Ortodoxe, cele mai multe de limbă greacă, dar şi de limbă rusă, română, sârbă şi, din ce în ce mai mult, de limbă engleză. Totuşi, ele sunt încă pentru noi ceva uşor exotic, ceva deosebit. E nevoie să descoperi şi să înţelegi un întreg popor pentru care Ortodoxia a fost forma cea mai firească şi mai îndrăgită de creştinism, spre a realiza ce comori pot fi găsite în tradiţia creştin-ortodoxă, comori pe care, poate, le-am avut şi noi, dar le-am pierdut. Probabil chiar vă întrebaţi care sunt aceste comori în opinia unui anglican.

Sfinţii Părinţi

Nimeni nu poate tânji după România, dacă nu a realizat importanţa Părinţilor din primele secole creştine. De obicei, anglicanii reacţionează foarte bine la acest lucru – încă din vremea marilor teologi de la sfârşitul sec. al XVI-lea şi începutul celui de-al XVII-lea (Hooker şi Andrews, de pildă), noi am avut o tradiţie a citirii Părinţilor greci şi latini. Renaşterea catolică[1] din secolul al XIX-lea a fost înrădăcinată în Părinţii greci şi a condus ea însăşi la o mai bună cunoaşterea a acestor Părinţi. Azi însă, pe măsură ce greaca şi latina devin din ce în ce mai puţin ştiute în Anglia, autorii care au scris în aceste două limbi sunt consideraţi ca surse ale unei literaturi de specialitate de factură academică. Părinţii sunt aşadar studiaţi din motive istorice sau doctrinare, numeroase şi excelente studii de specialitate fiind redactate de cercetători precum Henry Chadwick şi Maurice Wiles. Dar, sunt ei îndrăgiţi? Spre a-i înţelege pe Părinţi trebuie să-i abordezi altfel decât academic; ei au fost creştini care au trăit mai aproape decât noi de revărsarea iniţială a duhului lui Hristos. Mulţi dintre ei sunt

[1] Din cadrul Bisericii Anglicane.

recunoscuţi ca sfinţi şi rugăciunile acestora, asemenea scrierilor lor, îmbogăţesc Biserica. Sfântul Ioan Gură de Aur are un loc aparte în inima tuturor, el stând la originea Liturghiei cel mai des săvârşite în Bisericile Ortodoxe. Mai sunt şi alţi sfinţi, cu câteva secole mai târziu, cunoscuţi la noi doar de eruditii aceia care „sapă" în căutarea marilor opere ce ne-au rămas de la ei. Maxim Mărturisitorul şi Ioan Palama sunt astfel de părinţi, dar mai sunt încă mulţi alţii în marea tradiţie isihastă. Într-adevăr, una din cele mai mari descoperiri recente din Vest este rugăciunea lui Iisus – nenumăraţi creştini occidentali folosesc azi această rugăciunea ca bază a evlaviei lor zilnice. Şi probabil că rugăciunea lor ar fi şi mai profundă, dacă ar şti că această alcătuire simplă de câteva cuvinte a constitutit cea mai bogată sursă de rugăciune pentru toţi cei care s-au închinat în tradiţia creştin-ortodoxă de-a lungul secolelor. Când o rostim ne rugăm în compania acestor sfinţi bărbaţi şi femei care au trăit înainte de noi.

În Ortodoxie poţi simţi prezenţa constantă şi vie a Sfinţilor Părinţi. Ei sunt încă vii, sunt îmbibaţi de prezenţa lui Hristos şi atunci când vorbesc poţi auzi vocea lui Hristos. Nu e uşor pentru noi, occidentalii, să prindem sensul unui glas viu din secolul al cincilea sau al şaselea. În Ortodoxie, conştiinţa sporită a tradiţiei şi Liturghia (relativ) neschimbabilă ajută mult la receptarea Părinţilor şi la creşterea interesului faţă de ei. Pe măsură ce încercăm să ne definim rolul nostru, al creştinilor, într-o lume care se schimbă rapid, avem nevoie să ascultăm vocea Părinţilor.

Liturghia

Un prieten de-al meu, creştin nepracticant, în drum spre un concert rock din Timişoara, venind prea devreme, a încercat să-şi umple timpul intrând în marea Catedrală din Timişoara, chiar în timpul Vecerniei. A fost ca o transă. A revenit mai târziu, iar şi iar, a fost captivat. Nici un preot nu l-a învăţat, nimeni nu i-a ţinut predici; Liturghia în sine a fost suficientă pentru a-l readuce la Dumnezeu. Însă pentru un occidental, Liturghia Răsăriteană e o experienţă stranie – e celebrată de obicei într-o limbă străină, pare ceva dezorganizat, repetitiv, se întinde mai multe ore. Cea mai mare parte din ea are loc în lumea misterioasă de după iconostas, ceea ce e foarte diferit de liturghia vernaculară, clar structurată a Vestului. Şi cu toate acestea, e fascinantă. Şi să nu uităm că a fost principalul element de susţinere a creştinismului ortodox sub islam sau sub comunism, în vremuri în care credinţa nu putea fi învăţată, creştinii nu puteau face muncă de asistenţă socială, erau limitaţi în libertatea lor de

mişcare, nu puteau face misiune. Liturghia a susţinut rugăciunea, i-a catehizat pe credincioşi, i-a întărit pe cei temători şi a adus mărturie despre prezenţa veşnică a lui Dumnezeu între cei suferinzi şi morţi şi despre victoria finală asupra morţii. Liturghia Ortodoxă ridică tot felul de întrebări şi ne reaminteşte că este ceva deosebit faţă de liturghia occcidentală obişnuită. Liturghiile din Vest par complet inteligibile, ceea ce poate ascunde misterul lui Dumnezeu. Ele sunt şi foarte „didactice", urmărind ca prin fiecare acţiune sau cuvânt lumea să înveţe ceva. Or, aşa se poate foarte uşor pierde sensul primar al liturghiei – acela de a-l slăvi pe Dumnezeu şi de i ne ruga pentru lume. Liturghia din Vest pare concepută pentru a distra şi stimula o lume obişnuită să se distreze foarte bine prin alte părţi. În schimb, liturghia Ortodoxă pare dintr-o altă lume, puritatea deosebită şi lungimea ei creând această lume în care, o dată de păşeşti, eşti înconjurat de sfinţi şi umplut de taina lui Dumnezeu. Unii sunt nedumeriţi, confuzi, iritaţi şi epuizaţi de liturghia Ortodoxă, dar continuă să se întoarcă în această lume diferită în timp şi spaţiu - o lume centrată, evident, pe Dumnezeu.

Părinţii duhovniceşti

Tradiţia părinţilor duhovniceşti a existat întotdeauna în creştinism. Începând cu primii căutători care-i cercetau pe monahii din deşert şi „cereau un cuvânt", bărbaţii şi femeile i-au căuat pe sfinţii care să-i călăuzească pe calea dificilă a urmării lui Hristos. Adeseori, această tradiţie era doar una de orientare în viaţa spirituală, dar uneori s-a identificat cu taina spovedaniei. În ultimele decenii, ea a trecut prin schimbări majore în Vest; creştinismul anglican a redescoperit taina spovedaniei în cadrul Mişcării de la Oxford din secolul al XIX-lea (deşi ea a fost practicată şi după Reformă, în diferite moduri). Călăuzirea spirituală a fost exercitată în spovedanie, de către preoţi, deşi existau anumiţi laici precum Evelyn Underhill şi C.S. Lewis, care practicau slujirea paternităţii spirituale prin retrageri spirituale şi prin scris. În ultimii patruzeci de ani, în urma revoltei justificate a credincioşilor împotriva unui sistem – în mare parte – formal şi legalist, au avut loc schimbări importante în privinţa practicii confesiunii în cercurile romano-catolice şi anglicane, deoarece acest sistem nu urmăre o relaţie reală cu Dumnezeu şi o schimbare a vieţii. Din nefericire însă, în curând s-a observat că aceste schimbări au eliminat mult din ceea ce era bun în spovedanie. Rezultatul – credincioşii au abandonat complet spovedania. Consilierea spirituală a învăţat multe din noile discipline ale consilierii şi psihoterapiei, aducând o revigorare, dar şi provocând multă confuzie în privinţa izvoarelor ei: consilierea spirituală este o

„îndemânare” ce se poate învăţa sau un rezultat al sfinţeniei dobândite? În privinţa acestei chestiuni şi în cea a reînnoirii tainei spovedaniei, Ortodoxia românească are multe de oferit.

Cel ce străbate România aude vorbindu-se mult despre părinţii duhovniceşti – părintele Cleopa, acum trecut în lumea drepţilor, părintele Teofil de la Sâmbăta de Sus, părintele Serafim Man, părintele Arsenie Papacioc ş.a. Fiecare dintre aceşti – binecunoscuţi – părinţi duhovniceşti au (sau au avut) un dar special al sfinţeniei, care te face să te simţi în prezenţa lor foarte aproape de Dumnezeu şi mult mai atent la tine însuţi în raport cu Dumnezeu. Totuşi, tradiţia lor este împărtăşită tuturor preoţilor care spovedesc, mulţi dovedind un dar special în exercitarea acestei slujiri, o slujire dăruită de Dumnezeu. Sfinţenia, care înseamnă prezenţa lui Dumnezeu, nu se învaţă prin studiu, din multe cursuri ci vine în urma rugăciunii, a postului şi trăirea cu credinţă a iubirii lui Dumnezeu – e un dar de la Dumnezeu. Însă de la părintele duhovnicesc vine calitatea iubirii; dacă el e un bun părinte duhovnicesc, îl va iubi pe cel care vine la el, iar acesta va simţi această iubire şi îi va răspunde tot cu iubire.

Osptitalitatea

România e o ţară săracă. Ştim aceasta şi semnele sărăciei sunt evidente pentru toţi cei care privesc dincolo de frumuseţea peisajului şi amabilitatea oamenilor. Cu toate acestea, toţi vizitatorii creştini care am vizitat comunităţile Ortodoxe am fost copleşiţi de amabilitate, ospitalitate, de dărnicie în mâncare şi băutură. Se pare că sărăcia îi face pe oameni generoşi cu adevărat, aşa cum cei bogaţi arareori sunt. Se cuvine să te bucuri, aşadar, de această ospitalitate şi să mulţumeşti, acceptându-o pur şi simplu, pentru ceea ce este ea. Însă aici există şi o dimensiune profund creştină. Generozitatea face parte din Evanghelie; Dumnezeu e generos faţă de noi, iar noi reflectăm această generozitate atunci când o arătăm faţă de alţii. Pe Hristos îl întâlnim în alţii. De fapt suntem mai siguri că îl găsim în alţii, decât în noi înşine. Ar trebui să cugetăm la acest lucru şi să vedem că pe Hristos din noi îl primesc fraţii şi surorile noastre din România. Aceasta ne întăreşte propria noastră conştiinţă a importanţei credinţei noastre creştine. Suntem meniţi să fim una şi să ne recunoaştem ca fraţi şi surori, sau chiar ca membre ale aceluiaşi trup. „Iubiţi-vă unii pe alţii şi aşa veţi împlini legea lui Hristos” spunea Sfântul Ioan. Creştinii ortodocşi români ne pot învăţa dragostea, să iubim mai generos, mai sincer, mai complet, dar de asemenea mai teologic. Când vedem cât de mult este legată de credinţa în Hristos generozitatea ce

ne estre arătată, propria noastră credinţă este îmbogăţită şi eşecurile noastre în a iubi pe alţii sunt dezvelite. Poate ne ruşinăm, cea ce nu este rău deloc, mai ales dacă învăţăm o nouă generozitate pe măsura celei pe care o primim.

Icoanele

Suntem adeseori întrebaţi: „Aveţi icoane în Biserica Anglicană?" Răspunsul este şi da şi nu. În vremea exagerărilor din timpul Reformei, statuile din multe catedrale şi biserici au fost înlăturate, iar frescele acoperite cu vopsea; dar principiul folosirii culorii şi formei nu a fost niciodată pierdut. Minunatele noastre catedrale, cu superbele arce avântate spre cer, înalţă mintea la Dumnezeu. Vitraliile, operele de artă modernă şi muzica frumoasă ne reamintesc de bogăţia lumii nevăzute din jurul nostru şi de frumuseţea lumii naturale, pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o. În ultimele decenii, icoane pictate în manieră bizantină şi-au făcut apariţia în mii de cămine, în multe catedrale şi biserici parohiale. Celebra icoană a lui Iisus, zugrăvită de către Andrei Rubliov, este de departe cea mai populară, dar şi altele, reprezentându-i pe Histos şi Maica Domnului şi-au făcut apariţia. Ele sunt apreciate şi iubite, iar mulţi occidentali învaţă acum să picteze ei înşişi icoane şi să le folosească firesc în rugăciunile lor de fiecare zi.

Totuşi, mai avem multe de făcut. În Vest, tendinţa este de a aborda icoanele ca o formă de artă religioasă, menită să inspire, să educe şi să distreze. Însă icoanele sunt mult mai mult de atât şi realizăm aceasta doar atunci când vedem un credincios ortodox venerând icoanele. Unora le pare o formă de superstiţie şi idolatrie, dar luându-le mai îndeaproape ne dăm seama că sunt departe de aşa ceva. Cinstirea icoanelor ne aduce în prezenţa nevăzutei, dar foarte reale, lumi a lui Dumnezeu, din jurul nostru. Aplecându-ne spre a săruta o icoană a Maicii Domnului cu Pruncul în braţe înseamnă că noi ne plecăm în faţa tainei Întrupării. Prosternarea înaintea unei icoane a lui Hristos ne taie mândria, care ne împinge la a ne considera egali cu toată lumea, chiar şi cu Dumnezeu. În tradiţia icoanelor există o bogăţie pe care Vestul, cerebral şi raţionalist, o are de învăţat pentru a-şi întregi concepţia despre Dumnezeu.

Postirea

Am o amintire mai veche, de pe vremea etapei incipiente a prieteniei mele cu România, despre Mitropolitul Serafim[2] vorbind comunităţii noastre monastice. Zicea:

[2] Este vorba despre IPS Serafim Joantă - n. ed.

„Vă rugaţi aici atât de mult şi rugăciunea voastră este minunată. Dar nu postiţi. Creştinul are nevoie de două aripi, ca şi pasărea. Voi aveţi doar una şi vă învârtiţi în cerc; nu vă puteţi înălţa la Dumnezeu."

În Occident, postul are o faimă rea. Binenţeles, până la jumătatea secolului XX, postul făcea parte din viaţa catolică occidentală, iar redescoperirea lui în Biserica Anglicană se datorează Mişcării de la Oxford. Însă de prin anii '60 a fost abandonat de către cei mai mulţi. Postul este nesuferit lumii, văzut ca o pedepsire nesănătoasă a corpului, un fel de zgârcenie, ceva plin de tristeţe. Curios însă, occidentalii sunt foarte preocupaţi de diete, atât pentru sănătate, cât şi pentru a arăta mai bine. Mii de oameni nu mănâncă produse din carne, din simpatie faţă de lumea animalelor; iar dacă numeşti regimul de dietă sau cel vegetarian *post*, eşti considerat zgârcit, înşelător sau pelagianist. Dar, stând de vorbă cu mitropolitul Serafim şi cu alţi ortodocşi care înţeleg şi îndrăgesc postirea, ne dăm seama că postul este o sursă de bucurie. Postul ne face liberi; postul marchează perioadele de pregătire de dinaintea marilor sărbători şi ne ajută să simţim mai bine bucuria sărbătorii. Postul este bun şi pentru sănătatea corpului nostru, dacă îl practicăm cu moderaţie. E şi mai bun pentru sănătatea noastră sufletească, dacă îl practicăm fără mândrie şi fără dorinţa de a-L impresiona pe Dumnezeu.

Postul a fost de-a lungul secolelor creştine şi nu numai, unul dintre cele mai puternice ajutoare în sfinţenie şi rugăciune. Islamicii postesc, hinduşii postesc. Însă creştinii occidentali au abandonat brusc postirea, făcându-şi un deserviciu incomensurabil. Toţi care am cunoscut Biserica Ortodoxă ne-am minunat de puterea sa interioară, de bucuria şi iubirea ei, de simţirea Duhului care domneşte în ea. Fără îndoială că un motiv al prezenţei acestor daruri ale Duhului şi a acestei puteri interioare este şi tradiţia postiri. Dacă obsevăm la ortodocşi bucuria şi puterea care o primesc prin post, poate ne vom convinge şi noi că am pierdut ceva, fără de care nu putem trăi.

Teologia

Este o vorbă care zice că teologul se roagă la masa de lucru şi studiază teologia pe genunchi. Există o tradiţie a unităţii teologice, care a fost adeseori uitată în Vest. Teologia este abordată ca o disciplină academică, alături de cercetarea sociologică şi ştiinţifică. Acest lucru are şi ceva bun, fiindcă asigură standarde ridicate pentru teologie şi descurajează creştinii de la a vorbi într-o limbă pe care alţii nu o

înţeleg. Însă încurajează oamenii şi la a uita că teologia trebuie umplută de viaţă şi informată de credinţa în Hristos. De asemenea, încurajează oamenii să creadă că rugăciunea nu trebuie să fie teologică. Rezultatul acestei separări din Vest este o spiritualitate superficială şi sentimentală şi o teologie uscată şi închisă.

Teologia Ortodoxă, în ansamblul ei, a rezistat separării. Teologia se dezvoltă în Biserică, comunitatea credincioşilor gândind laolaltă în problemele credinţei. Teologia se exprimă în liturghie şi rugăciune. Dacă, aşa cum un alt articol din această carte sugerează, teologia creştin-ortodoxă are nevoie de o doză sănătoasă de critică istorică pentru a o stimula spre o nouă viaţă, nu e nici o îndoială că şi teologia occidentală are nevoie de lumea mult mai integrată, centrată pe Hristos, a teologiei creştin-ortodoxe, spre a o redirecţiona înspre Dumnezeu.

Anul 1054 trebuie privit ca unul dintre cei mai tragici ani pe care i-a văzut lumea creştină. A fost momentul crucial al lungii separări dintre Est şi Vest, o separaţie care a dus mai târziu la cucerirea Constantinopolului de către cruciaţii occidentali, în 1204, apoi la o dominare crescândă a Estului de către lumea musulmană, urmări cărora Vestul, în cele din urmă, nu le-a rezistat. A fost un an care a dus la îmbolnăvirea celor două corpuri creştine, la dispariţia înţelegerii lor. De atunci, ambele braţe ale creştinismului au înflorit; au avut momentele lor de glorie, sfinţii proprii, rugăciunea şi teologia lor, dar şi tragediile lor. Azi, când ne privim în noua lumină a răsăritului, vedem cât suntem de incompleţi unul fără altul. Avem nevoie unii de alţii, părţile despărţite ale trupului trebuie să se unească, sângele trebuie să circule. Nu e o sarcină uşoară să vindeci o ruptură de aproape zece secole, dar putem începe prin a vedea ce mare nevoie avem unii de alţii. „Căci precum trupul unul este, şi are mădulare multe iar toate mădularele trupului, multe fiind sunt un trup, aşa şi Hristos.” (I Corinteni 12, 12). Trebuie să recunoaştem comoara celuilalt şi propria noastră nevoie de ceea ce descoperim în Hristos, cel ce ne uneşte pe toţi.

THE OXFORD MOVEMENT AND THE MODERN WORLD

1. Introduction

On the 14th July 1833 a quiet, godly priest preached the Assize sermon to the assembled judges in the city of Oxford. He preached on “National Apostasy”. The

sermon did not make much of an impression on the day but John Keble's friends always considered this event was the start of the Oxford Movement, of which Keble himself became a reluctant, retiring leader. The situation of which Keble spoke was the law promulgated by the government of Lord Grey to reduce the number of Irish bishoprics. The fact was Ireland had too many Anglican[3] bishops. The majority of the Irish people were Catholic and very poor, yet they had to support out of their taxes the large salaries and establishments of the bishops of the (Anglican) Church of Ireland to which they did not belong. The English government saw this as an injustice and a source of the constant discontent against the English in Ireland and wished to reform the injustice. Since the Church of England and Ireland was a state Church the government had the legal authority to do so.

John Keble protested because he believed the government did not have the right to suppress bishoprics. The Church was the Body of Christ and the State should have no rights whatsoever over it. The English people, in allowing Parliament to make rules for the Church were turning away from the vision of the Church as a divine body and were allowing it to become a department of state. The Church itself, in its bishops and leaders were permitting this to happen and needed to be recalled to a truly divine vision of the Church.

How should we understand this conflict between Church and State? On the face of it Keble and his supporters were political conservatives, deeply Tory in their sympathies, obscurantist in their view of the modern world and narrow in their perceptions of the rights of others (for instance, the Irish!) Lord Grey and his Whig government were concerned to adjust the conditions of society to meet the new conditions of the modern world. They were responsible for bringing in many reforms which helped the poor, which freed Roman Catholics from their disabilities, which regulated (at least by a little) the exploitation of children in mines and factories. Our sympathies in a political and social sense are much more with them than with the conservative and apparently obscurantist Keble and his friends.

Yet Keble's protest was of crucial significance in the life of the Christian Church in England and the perception he had of the nature of the Church was of huge importance to its future in England. A conservative, politically irrelevant protest (the Irish bishoprics remained rightly suppressed) started a revolution. To understand this we need to take a quick look at the history of Christianity in England, and see the context out of which Keble's protest arose.

2. An Ancient Church

People who have a very small knowledge of the Anglican Church often think, wrongly, that the Church of England was founded in the 16th Century by Henry VIII. In fact Christianity first came to England in the second or third centuries and the first English martyr, St Alban is thought to have been martyred under Septimius Severus in c.209. During the early centuries much mission work in the north of England was done by Celtic monks coming from Ireland but in 597 the Archbishopric of Canterbury was established by Pope Gregory the Great and a strong English Church

[3]The term Anglican to describe Christians in communion with the Archbishop of Canterbury actually only became common towards the end of the 19th Century. Even now in England it is more common to speak of the Church of England rather than the Anglican Communion which is worldwide.

developed in union with Rome. In the Sixteenth century Henry VIII (a devout Christian though also a wicked man! who had earned praise from the Pope for a book against Luther) desperately needed to remarry in order to secure a son and heir to the throne. The Pope refused him a divorce and so he cut the links of the Church in England with Rome and took on himself the right to govern the Church in England. He made no changes of doctrine or liturgy and most of the bishops remained in place. Under his successor, Edward VI, a boy, a much more Protestant leadership introduced considerable Protestant changes. A brief unhappy rule by the Catholic Mary turned the people firmly against the re-establishment of the Roman Catholic Church and when Henry's daughter Elizabeth ascended the throne in 1558 she recognised that England needed peace and unity. She set about establishing a church that would embrace people of the widest possible beliefs. The famous English Via Media came into being. There were bishops, sacraments and mostly sound Catholic teaching (though without the Pope.). There were, however, a large number of Calvinists and Lutherans in the Church and from time to time they gained the ascendancy. The Seventeenth Century was largely the century of the Catholic Anglicans, with the interlude of 12 years under Cromwell when a Puritan form of Church government was in place. The eighteenth century was langley Protestant in its emphasis and included the great Evangelical revivals both in the Church and outside it (resulting in John Wesley's Methodism). More seriously the traditional doctrine of the Divine Right of Kings came to be interpreted as giving rights to the King and Parliament to rule over the Church. The Church itself tended to see itself as the conscience of the nation, the department of state charged with the nation's religion. There were many and noble exceptions, but by the beginning of the Nineteenth Century their voices were little heard.

In the meantime the world had changed. England had been a small country with no great European influence. However, in the seventeenth century the great scientific advances put England in the front of the European nations. The world was explored by English mariners and an empire came in to being. New political forms disturbed the old monarchies. The French Revolution changed the face of Europe. The industrial revolution changed the face of society and brought people into the overpopulated, squalid industrial cities. The Church was not ready to meet this crisis and tended to react negatively, shutting its eyes to the problems and expecting the old world they had always known to return. Meanwhile Bishops lived as great lords with palaces and a great number of servants. Some priests were wealthy and ambitious; many priests were poor and depressed. Few people in the Church had any real understanding of the divine nature of their call. This was the world to which John Keble spoke his message. The message could easily have got lost but it was taken up by one of the most brilliant priests of the day, John Henry Newman, who for twelve years flashed like a meteor, or a storm, across the Oxford skies.

3. Three Friends

During the critical years of 1833 - 1845 three priests found themselves cast as leaders of the Oxford Movement. John Keble we have already met. He is often referred to as the saint of the Oxford Movement. He was one of the most brilliant minds Oxford had seen for years and was revered for his brilliance. When Newman met him at Oriel College he felt he wanted to sink through the floor with shame. Yet sitting next to him at dinner Newman found Keble chatted away like an undergraduate. Always unassuming, unself-conscious Keble was loved by everyone. Brilliant though he was

Keble was a priest first and after a few years teaching students at Oriel he became vicar of a country parish and remained a parish priest for the rest of his life. Yet Keble was also a poet. His book, *The Christian Year*, a series of poems based round the feasts and fasts of the Christian year, was one of the best selling books of the century. Through his poetry Keble helped to make Christianity accessible to the senses. He had imbibed the principle of the Romantic movement that people need to use their feelings, and that important realities, such as God, must be experienced as much as thought about. Also through his poetry Keble was able to put across the fundamental ideas of the Oxford Movement, the sense of purity and the search for holiness, the promise of redemption and the reality of regeneration. People whose spirits had grown dry through the century of the Enlightenment with its exaltation of the human mind, found themselves coming alive again in the waters of poetic imagination. It was to this world that the newly discovered world of the sacraments appealed.

If Keble was the saintly priest of the Movement John Newman was undoubtedly the prophet. He came from an evangelical background and never lost his passionate love for Christ and his longing to bring the fullness of the Christian mystery to the people of England. He believed in the power of the word and was for a few years the most famous preacher in Oxford. Sunday by Sunday his Church was filled with undergraduates, tradesmen, house wives, nobles and serving men - who sat spell bound by his oratory, his quiet voice penetrating the corners of the church and giving them a vision of what it was to be a citizen of the Kingdom of God. At the same time he began a series of Tracts (though most were actually quite weighty books) intended for the clergy to educate them into the mystery of catholic Christianity that Newman and his friends were discovering. Again these Tracts turned out to be astonishingly popular and sold in vast numbers, soon finding their way into country vicarages up and down the country, giving surprised clergymen a new vision of their calling as priests of the Church of God. Many were thrilled by them. Many no doubt were baffled. Many were appalled. To them it appeared that this young Mr Newman was simply teaching Roman Catholicism and trying to seduce the pure Protestant Church of England back into the arms of the Scarlet Woman of Rome.

The third great figure of the Movement, Edward Pusey was very different from the other two. Also a very great scholar - weighty, rather than inspired - he was Professor of Hebrew but read deeply in the Fathers and the Caroline Divines[4]. His life had been blighted by the early death of his much loved wife. Although capable of sweetness and loving at heart he gave an impression of gloom not lightened by his massive and overwhelming scholarship. Cautious at first of the enthusiasm generated by Newman he too believed in the vision of a Church which was truly the Church of God and when once convinced of a doctrine set himself to teach it with absolute courage and integrity.

Around these men gathered others - William Palmer, Hurrell Froude, Robert Wilberforce, Tom Mozley - and in the Oxford fashion the Movement became one of enthusiastic young men championing their heroes, waging wars over all sorts of issues which they perceived (not always rightly) to be issues at the heart of the faith. There was much opposition, often very vocal and powerful and emanating from some of the highest authorities of Church and University. The opposition chiefly showed itself

---

[4] The Theologians of the 17th Century - Andrewes, Laud, Cosin and many others whose wide patristic learning helped form a firm foundation of faith and doctrine for the Church of England

from three quarters. First there was the inherent conservatism of the English people, especially those in the Church and University who believe that all change is bad and that the only safe thing is to do what has been done before and to resist change at all costs. It is part of the irony of the period that the Tractarian cause, which sprang out of the deeply conservative minds of its leaders should have appeared (rightly) to be such a radical force for change. Secondly there were those for whom Rome was the great fear. For centuries the Church of England had nourished memories of the burning of heretics under Queen Mary and the supposed treasonous activity of Jesuit priests. Now they saw ideas that they took to be "Romish" being preached at the heart of the University to the young men who were the future clergy of the Church. They were horrified and accused Newman and Pusey of trying to deliver the English Church back into the arms of Rome. Thirdly, they were opposed by the new rational thinkers, the political liberals, the churchmen who quietly set aside divine activity in the world and were content for the Church to be ruled by the State. These men were the "modernists" of the period. Much of what the Tractarians taught sounded to them like superstition or obscurantist doctrines from a pre-scientific, uneducated past.

4. Their teaching.

What were they teaching? They taught that the Church was inhabited by Christ, filled with the Holy Spirit. They taught that this Church was founded by the apostles and was still guided by the apostles. They taught that Christ was really present in the Eucharist and implored people to accept the disciplines of the life of prayer, of fasting and continual watching over the heart. They were not, at this point interested in the doctrines of the Church of Rome - Transubstantiation, Immaculate Conception, and had certainly no wish to reinstate the Bishop of Rome whom most of them regarded with as much suspicion as any other Englishman of the time. Their real roots were in the Greek and Latin Fathers. All three of them read Greek and Latin as easily as they read English. They sought their authority and found their inspiration in the writings of Origen, Athanasius, John Chrysostom and their company. Believing the Church needed these writings they began to translate them into English, publishing them often at their own expense. They also found their inspiration in the great Anglican theologians of the late 16th and 17th Centuries - the so called Caroline divines - Hooker, Andrewes, - and later teachers such as Thomas Ken and William Law. Classic Anglicanism was their aim, an Anglicanism founded on the patristic teaching, retaining all the sacramental wonder of a Church that is the Body of Christ but free from the supposed errors of Rome. They also lived out their own teaching. They reintroduced the sacrament of confession - Pusey and Keble becoming particularly sought after confessors, though this too appalled the opposition, to find confessions being heard again in the Protestant Church of England and as a consequence of their more exalted view of the Church and the reality of worship they began to plead for far higher standards of worship, with better decorated churches and priests properly clothed in clean and decent vestments. At this stage they were very restrained, asking only for the surplice and clean linen on the altar. Yet it was a beginning of that whole development of liturgy and ritual in the Church of England which can be seen as a natural expression of the romantic movement, or as a desire to translate one's theology into action and show by how one worshiped what one actually believed about the reality of God.

In all this they were trying to make people see again that the Church was the vehicle for the divine. The Church was not a mere human institution but was filled with the presence of God. To understand the mystery of the Church one needed to look back through the centuries to see how God has been present in all ages to all people, guiding them, protecting them from error and bringing them to sanctification. The Church of England was more than just a gathering of English men and women. It was part of the Church of the Apostles and the spirit of the Apostles was to be found in its teaching today.

They also taught that holiness was a divine quality that all Christian people should seek. It was a quiet undemonstrative holiness. Keble wrote in one of his most famous hymns:

Blest are the pure in heart
For they shall see their God...

From this concern for holiness grew a new devotional system, increased use of the sacraments of confession and communion, acceptance of fasting and eventually the re-establishment of the monastic life.

5. Newman’s conversion

In the first years of the Movement Newman was constantly accused of being a secret Roman Catholic and of trying to subvert the Church of England to the Roman faith. He indignantly denied this. He was absolutely convinced that the Church of England was a true part of the Church Catholic, and needed only to be re-awakened to its divine nature and the richness of its catholic heritage. He believed the Pope had no right to his extravagant claims of authority; he also believed that Rome had introduced new doctrines to the Christian faith which had no warranty in Scripture. In the late 1830's his faith in this position came to be undermined. In the first place he was hard at work translating the Greek Fathers. He found Athanasius deeply attractive, but came to wonder whether in fact the Church of England was now in the position of the Arians, thinking they were the true Church but cut off from the true Catholic Church by wrong belief. Then as criticism of his Catholic stance in the Church of England grew, he wrote his final tract - the famous Tract 90 in which he set himself to show that the Thirty Nine Articles - the foundation document of the Church of England’s Protestant faith - could be given a fully Catholic interpretation. There was uproar. Protests flowed in from all sides. He was compelled by his bishop to fall silent. An attempt by the University of Oxford to condemn Tract 90 was prevented only by a veto. Now it was clear to Newman that the majority of the Church of England would not be persuaded that theirs was a truly catholic church. At this point he set himself to explore the possibility that doctrine could develop - and that the developments of doctrine in the Roman Catholic Church were therefore justifiable. By the time he had finished this book he was clear that he had to convert. In 1845, after two years of hesitation, agonising and prayer he was received into Roman Catholic Church. The picture of him going from Oxford, tears pouring down his cheeks as he left behind his friends, his church, his university and twelve years of a passionate attempt to bring the Church of England back to its Catholic heritage is a picture that moves us to this day.

6. The aftermath

Newman's departure was thought to be a disaster for the Oxford Movement. Most people expected it to fade away. This did not happen. Pusey and Keble remained. They were different people, much quieter, but totally secure in their Church and widely respected for the learning and holiness. Already a large number of younger clergy and lay people had come to follow the new teaching and were spreading it in their parishes. Far from fading away the Oxford Movement now moved out of the city of Oxford and began to find expression in London, in the cities of England, in parishes and before long overseas. A number of factors helped this to happen:

i) The obvious holiness of Keble and Pusey and the ideal they set up of a Church filled with Christ and seeking to bring people into a sacramental life of the Kingdom of God was enormously attractive to people living in a Church in which worship had become dreary and theology dry and uninspired.

ii) The romantic movement itself had a powerful appeal. Gothic architecture with its appeal to the past encouraged people to look again for a kind of religion that accepted the richness and beauty of a more catholic Christianity.

iii) The swiftly growing cities of England desperately needed priests who would work very hard, in very difficult conditions, in areas of great poverty. The Oxford Movement inspired young men to become such sacrificial priests and even bishops who strongly opposed their teaching and catholic practice valued their devotion and allowed them to continue their work.

iv) The Oxford Movement did not remain an intellectual movement of Oxford scholars. From the start and increasingly after Newman's departure it took on an appearance that made it attractive to a wide range of people. The pursuit of holiness and the need for dedicated priests and nuns brought the monastic life back into existence after a gap of 300 years. The concern for the beauty of worship and a desire that worship should express the mystery of sacramental presence in daily life encouraged people to bring back forms of worship and vestments which had been lost at the Reformation.

v) Scholarship itself began to research areas of history and liturgy that had been much neglected and provided increasing evidence that the Church of England really could be regarded as part of the Church Catholic.

vi) The British empire gave a new impulse to mission and people began to be fired with enthusiasm for bringing the Gospel and this new vision of the Church to parts of the world where Christianity had never been preached. This missionary enthusiasm, coupled with the missionary endeavours in the slums of the English cities gave a new commitment and self-sacrificing devotion to the Church.

vii) This new involvement with the poorest members of society made members of the Oxford Movement aware of the need to raise the standard of living of the working classes. This brought into being a strong Christian Socialist Movement led by Anglican priests such as Charles Gore (later Bishop of Birmingham and Oxford) and Henry Scott Holland. The new Anglo-Catholics (the name given to the successors of the Oxford Movement) showed themselves at the forefront of the social change

necessary to keep the Church in touch with the working classes and attracted some of the best Christians to their ranks.

viii) Intellectually its second or third generation of leaders showed themselves unafraid to meet the movements of the academic world. Charles Gore led a group of scholars to produce a book of essays *Lux Mundi* (probably the best known theological book of the 19th Century) which accepted that scientific advance and historical criticism had a vital place in the development and understanding of doctrine and scripture.

7. The Oxford Movement and the modern world.

This brief sketch shows a number of paradoxes at the heart of the history of the Oxford Movement. In the first place it was a deeply conservative movement both in terms of political attitudes and theological opinion. However the political conservatism proved not to be of the essence of the movement and as the consequences of the new insights doctrine of the Incarnation became apparent people realised that the Church cannot ignore the situations in which the children of God are treated unjustly, or unequally. So many of those who were part of the Anglo Catholic movement became committed socialist too. (One must add that this is British socialism which was a generally milder, less doctrinaire affair than continental socialism, and which never became anti-Christian.) At the same time the new inspiration for a view of the Church which reintroduced a powerful God intimately involved in the transformation of his people into a truly sanctified people caught up some of the great intellects of the time; men who were not afraid to rethink doctrines in entirely new terms, engage with historical criticism, accept the challenges of German biblical criticism and show that where ever science truly pursued truth it was discovering the truth of God.

Secondly, the Oxford Movement took on the inspiration of the Romantic movement which dominated literature in the nineteenth century. This led to some strange events and fantasies, in a few corners of the land, but on the whole released the new power of imagination into the service of the Christian faith. Theology and faith did not have to be drily intellectual and coldly rational. Reason and intellect were not rejected but they were enlivened by imagination; colour, music and movement found expression in the new enthusiasms for worship and Church architecture, enthusiasms that expressed the belief in a much more exciting, life giving, mysterious God than people had known of before.

Thirdly, the nineteenth century was a time of exploration, empire building and confident advance. The young movement identified itself with this and moved out into the mission field in large, impressive and often self sacrificing numbers. (It was reckoned that a young missionary going to central Africa could expect to die of disease within five years - but they went in their hundreds). For roughly a hundred years, from the 1850's to the 1950's Anglo Catholics were amongst the leaders of the Anglican world in almost every arena.

Sadly, the heirs of the Oxford Movement have shown themselves less able to cope with the very different world of the late Twentieth century. That is another story which

needs a separate article. Yet those of us who love this Catholic vision of an Anglican Church fully part of the whole church Catholic to which Orthodox and Roman Catholics belong, look back with love and gratitude to the courage and vision of the founders in the 1830's. A new mythology inspires us - Newman holding all Oxford by his spell binding preaching; Pusey bringing his huge learning and passionate devotion to God into the service of this vision; Keble living the life of a holy parish priest, humble and retiring yet sought after by all who valued holiness; Newman's agonising parting with his friends as he followed his vision into a strange and foreign Church; new Sisterhoods springing up restoring the monastic life to the Church of England; Father Benson founding the Cowley Fathers; Charles Gore, Scott Holland with their fearless embrace of new theological and social ideas; and the thousands and thousands of young men and women who caught this glorious vision and were led into a life long service of God which changed the face of the Church of England. *Laus tibi, Domine!*

SELECT BIBLIOGRPAHY

Gerogina Battiscombe *John Keble- A Study in Limitations.* Constable Press. 1963
Perry Butler *Pusey Rediscovered.* SPCK 1983
Owen Chadwick *The Spirit of the Oxford Movement* Cambridge University Press 1990
Geoffrey Faber *Oxford Apostles* Penguin Books 1954
David Newsome *The Parting of Friends* John Murray 1966
G.L.Prestige *The Life of Charles Gore* Heinemann. 1935
Geoffrey Rowell, *The Vision Glorious.* Clarendon Press. 1991.
Meriol Trevor *The Pillar of the Cloud; Light in Winter (Two vols)* Macmillan 1962

CS LEWIS ŞI *THE INKLINGS* ÎN VIAŢA CREŞTINĂ DIN OXFORD

Această discuţie a început într-un pub[5]. Un pub numit *The Eagle and Child*[6], situat în Oxford. În timpul anilor '40 şi '50, dacă te duceai pe acolo, aproape în fiecare zi de luni, pe la vremea prânzului, l-ai fi văzut pe C.S. Lewis împreună cu fratele lui, Warnie, şi cu John Tolkien, bând bere. De obicei, tot acolo mai întâlneai şi doi sau trei prieteni – pe Hugo Dyson, poate şi pe Charles Williams. Uneori dădeai şi peste Neville Coghill, Humphrey Havard sau Owen Barfield. Vorbeau tare, în principal despre literatură, uneori despre creştinism. Erau buni vorbitori, iar ceilalţi clienţi îi ascultau. În serile de joi, acelaşi grup se întrunea în camera lui Lewis de la Magdelen College, unde unul dintre ei citea ceva ce a scris dintr-un manuscris, iar

5 Local cu specific britanic - n.trad.
6 rom. „Vulturul şi Copilul" - n.trad.

ceilalţi discutau critic cele auzite. Aceştia au fost *The Inklings*. Au devenit celebri în Oxford; susţineau un tip de creştinism de modă veche. Toţi erau laici şi nici unul nu era teolog profesionist. Lewis era un cărturar de Limba Engleză – la fel Tolkien, Coghill şi Dyson. Warnie era un ofiţer în rezervă, interesat în mod deosebit de istoria franceză. Williams era editor, autorul unor romane stranii şi a unor poezii încă şi mai ciudate. Havard era medic, Barfield avocat. Tolkien şi Havard erau romano-catolici, ceilalţi anglicani. Pe măsură ce veneau şi alţi oameni, influenţa lor se răspândea; ceea ce făceau ei era să arate că un creştin credincios poate fi la fel de bine un bun cărturar şi scriitor; dar mai ales, ei cultivau marea virtute a prieteniei. Centrul acestui grup a fost C.S. Lewis. Cum era el, C.S. Lewis?

Era irlandez – irlandezilor le place să vorbească, iar el era un mare vorbitor, foarte deştept. S-a născut în 1898 şi, după serviciul militar din Primul Război Mondial – unde a fost grav rănit – a studiat la filologia clasică şi filosofia la Oxford, obţinând doctoratul în ambele discipline şi engleză, pe deasupra. În adolescenţă a a renunţat la religie devenind ateu; drumul de reîntoarcere la credinţă a fost lung, marcat de o ceartă lungă, în primul rând cu el însuşi şi apoi cu Dumnezeu. Într-una din cele mai bune autobiografii pe care le-am citit vreodată, *Surprised by Joy*, el descrie această călătorie. N-a vrut să devină credincios, a luptat împotriva acestui lucru. Spunea la un anumit moment: „Agnostici amiabili vorbesc uneori despre căutarea omului după Dumnezeu. S-ar putea la fel de bine vorbi de şoarecele plecat în căutarea pisicii!” Dumnezeu era Duşmanul şi, în cele din urmă, El l-a învins. Iată cum descrie el momentul când a capitulat:

> „Imaginează-ţi, eu, singur în aceea cameră de la Magdelen, noapte după noapte, simţind, ori de câte ori îmi ridicam mintea de la lucru, apropierea fermă şi necruţătoarea a Celui pe care eu îl evitam cu atâta consecvenţă. Lucrul de care mă teameam cel mai mult s-a întâmplat. În trimestrul de vară din 1929 am cedat şi am admis că Dumnezeu era Dumnezeu; am îngenuncheat şi m-am rugat – eram probabil, în aceea noapte, cel mai deprimant convertit din întreaga Anglie. Nu vedeam pe atunci lucrul care acum e cel mai luminos şi mai evident: Divina umilinţă, care acceptă un convertit chiar în astfel de condiţii. Cel puţin Fiul Risipitor s-a întors acasă pe propriile picioare. Dar cine poate adora cu vrednicie această Iubire care deschide porţile cele veşnice unui risipitor, care e adus înăuntru dând din picioare, zbătându-se, încrâncenat, căutând cu privirea în toate direcţiile o şansă de scăpare?”

Fiind un necredincios convins, acum devine un apologet creştin. A scris foarte mult şi opera lui poate fi împărţită în trei grupe:

1. Scrierile lui de specialitate – limba şi literatura engleză. Cele mai bune două lucrări ale lui din această grupă sunt *Preface to Paradise Lost* şi *The Allegory of Love*. Era „acasă" în vechea literatură engleză, iar măreaţa mitologie a lui Milton, *Paradise lost*, l-a ajutat să se apropie de creştinism. A fost de asemenea un specialist în engleza medievală şi în tradiţiile franţuzeşti ale amorului curtenesc. Aceasta l-a ajutat să-şi adâncească aprecierea pentru modul generos în care Dumnezeu tratează omenirea.

2. Scrierile lui aplogetice – cele mai multe scrise în anii `40, foarte populare în aceea vreme, deşi azi sunt demodate. Lewis a scris despre minuni şi problema suferinţei. Una din cele mai populare cărţi despre creştinism a fost *Mere Christianity*; o alta, care a fost populară mai mult timp este *Screwtape Letters*. Aceasta din urmă cuprindea o serie de scrisori din partea unui diavol bătrân către unul mai tânăr, în care îl învăţa pe acesta din urmă cum să ispitească oamenii spre a-i duce la pierzanie – o carte captivantă şi amuzantă, pe alocuri. Diavolul mai experimentat, plin de viclenie, învăţa că păcatele mici pot fi distrugătoare, sfătuindu-şi nepotul să nu încerce ispitirea creştinilor cu păcate mari – e destul de periculos; mult mai recomandabil este să îndemne la dispreţ pentru alţii, la lene, la nemulţumire. Singure aceste lucruri îi pot distruge.

3. Scrierile lui de ficţiune – în două serii. A scris o trilogie SF – *Out of the Silent Planet*, *Perelandra* (sau *Voyage to Venus*) şi *That Hideous Strength*. Ca literatură SF, cred că aceste cărţi sunt cam slabe şi neconvingătoare, dar ele explorează subiecte religioase. *Perelandra* conţine un episod despre Adam şi Eva, în care aceştia rezistă ispitei şi nu cad în păcat. *That Hideous Strength* este un atac îndreptat asupra raţionalismului modern, care încearcă să ignore prezenţa supranaturalului, despre care Lewis crede că este de la sine înţeles în lume. În fine, a scris şi *Narnia Stories*, povestirile pentru care Lewis mai este faimos şi azi. La cincizeci de ani după ce au fost scrise aceste, povestiri încă se mai vând bine. Ele povestesc despre o altă lume, accesibilă doar copiilor. În ea există mult rău, dar binele învinge întotdeauna, bărbaţii şi femeile trebuie să fie nobili – se poate remarca aici cunoaşterea aprofundată a civilizaţiei medievale de către Lewis. Şi în spatele tuturor este Aslan – un leu, dar de fapt, o imagine a lui Hristos. Autorul spunea că toate acestea nu sunt alegorii, lui îi plăceau încă din copilărie acest gen de poveşti şi, fiindcă nimeni nu le-a scris, s-a apucat el să o facă. Cred că sute de oameni – poate mii - şi-au început itinerarul întru

creştinism aici, în Narnia. De ce? Ei bine, fiindcă li s-a revelat o lume a imaginaţiei. Au realizat că e ceva dincolo de această lume, ceva care vorbeşte despre bunătate, bucurie, valori transcedentale. Aceşti oameni prind gustul de aceste lucruri în Narnia, iar atunci când revin în lumea reală şi le caută, le regăsesc în creştinism.

Cea mai mare parte a poveştilor din Narnia sunt excelente, procură o lectură foarte plăcută. Însă la o privire mai profundă, ele sunt reprezentări ale lui Dumnezeu, Hristos şi ale comportamentului creştin – lucru foarte important. De exemplu, în prima carte, când copiii aud pentru prima dată de Aslan - că de fapt el e un leu, Susan întreabă: „Aslan e un leu; nu-i primejdios?" iar Mrs. Beaver răspunde: „Am zis eu că ar fi neprimejdios? Evident că e primejdios, doar e Aslan. Dar e bun."

Cele de mai sus sunt foarte importante pentru mine; nu ştiu cum o fi la creştinii ortodocşi, dar în lumea occidentală există o mare dorinţă de a-L face pe Dumnezeu neprimejdios, inofensiv. Dumnezeu nu face nimic care ar răni pe cineva, nu trebuie să-ţi fie teamă de El. E ca o pisică alintată şi prietenoasă, fără gheare. Un astfel de Dumnezeu nu e bun într-o lume în care e aşa de mult rău. Aslan e periculos, luptă pentru bine, distruge răul. El are standarde ridicate pentru cei care îl urmează. E puternic, dar e de o bunătate profundă. De asemenea, în Vest, oamenilor nu le place ideea de bunătate; le pare ceva slab, plictisitor, ceva de mic-burghez. Occidentalii l-au uitat pe Platon şi marile lui discuţii despre *agathos* şi *kalos*. Lewis demonstrează cât de bogată, interesantă, puternică şi atractivă este bunătatea şi că, fără ea, viaţa nu merită trăită.

Pentru mine, întregul concept al Narniei este ceva sacrosanct. Ne vorbeşte despre o altă lume, strâns legată de a noastră. Probabil nu vei observa niciodată, dar dacă ochii şi atenţia îţi sunt treze, vei afla brusc că poţi păşi într-o altă lume a frumuseţii, a ideilor înalte, a nobleţei. Fiecare devenim un rege sau o regină, lucrurile obişnuite capătă un nou înţeles. Ni se cere un comportament mai bun şi descoperim că de fapt suntem capabili de fapte mai bune şi mai temerare decât credeam. Evident, e lumea lui Dumnezeu, prin care ne călăuzesc Sfintele Taine. Nicăieri Lewis nu aminteşte de Dumnezeu în Narnia – nici nu e nevoie; e ţara lui Aslan şi Dumnezeu se află pretutindeni.

Imaginea finală a Narniei este şi sfârşitul ei. Copiii mor într-un accident feroviar, când Narnia se sfârşeşte. Ei nu realizează imediat că au murit, descoperă doar că se află într-o lume mai mare şi infinit mai interesantă. Acolo îl întâlnesc pe Aslan, care le spune: „Voi sunteţi – după cum se spune în Ţara Umbrei – morţi.

Trimestrul s-a sfârşit, a început vacanţa. Noaptea a trecut, e dimineaţa." Această lume, aşa frumoasă cum se arată (Lewis a fost îndrăgostit de frumuseţea ei naturală şi de bogăţia ei umană), este doar o pre-gustare, o simplă umbră a ceea ce va veni.

Acum despre Tolkien. El e celebru prin opera sa, *The Lord of the Rings*. E povestea hobbiţilor, elfilor, orcilor, oamenilor şi a celorlalte creaturi din Pământul de Mijloc, angajaţi în marea luptă pentru putere dintre forţele răului şi ale binelui. Este o carte foarte diferită de Narnia; Tolkien şi-a luat lumea în serios – a creat o geografie (cu hărţi), o istorie şi o limbă proprie pentru lumea Pământului de Mijloc – înainte de a se apuca de scrierea poveştii. Asemenea lui Lewis, el priveşte spre trecut ca spre vârsta de aur a omenirii; viaţa devine mai rea, nu mai bună. Invenţiile ştiinţei moderne sunt putrede, producătoare de maşinării murdare şi atitudini dezumanizante. *The Lord of the Rings* nu e o alegorie creştină, deşi e plină de asemenea idei. În personajele Gandalf, Frodo şi Aragorn poţi distinge prototipuri creştine clasice ca Profetul, Preotul şi Regele. Victoria ultimă, distrugerea Marelui Inel al Puterii este obţinută de Frodo – un hobbit mic şi slab. Slăbiciunea şi bunătatea sunt adevăratele învingătoare din povestire. Răul nu învinge, deşi era cât pe ce.

Lui Lewis îi plăcea *The Lord of the Rings*. Lui Tolkien însă nu i-a plăcut niciodată *Narnia* şi, din nefericire, acesta a fost motivul pentru care prietenia lor s-a răcit, în cele din urmă.

The Inklings a fost întotdeauna un grup neoficial. A dăinuit mai puţin de zece ani în forma sa primară, deşi conversaţiile de la *The Eagle and Child* au mai durat zece ani, iar locul ocupă deja un loc important în mitologia oxoniană. De ce a fost, totuşi, acest grup atât de important?

În primul rând: *mythopoeia* – crearea mitului. Ambii, Tolkien şi Lewis, au creat mituri, a fost ceva important pentru ei. Acest lucru a stimulat imaginaţia oamenilor şi le-a trezit interesul pentru legendar – şi o imaginaţie stimulată este mult mai vie pentru marile realităţi pe care le întâlnim la Dumnezeu. Prin aceste legende s-a reuşit să se sugereze oamenilor valori pe care ei le credeau pierdute în lumea modenă – valori ale frumosului şi binelui, ale curajului şi nobleţei şi, totodată, o sensibilizare asupra realităţii existenţei răului – rău ce trebuie înfruntat cu toate forţele pe care binele le poate mobiliza. În locul mitului modern al triumfului ştiiţei şi tehnologiei, Lewis şi Tolkien au aşezat o mitologie care crede în bunătate şi în frumuseţea valorilor umane. Merită amintit faptul că Lewis şi Tolkien – şi probabil toţi ceilalţi prieteni ai lor – au luptat în tranşeele Primului Război Mondial, ei scriind

chiar în timpul şi imediat după sfârşitul celui de al Doliea Război Mondial. Ei au creat nişte lumi care stau în opoziţie cu ororile conflictelor moderne.

În al doilea rând, toţi era laici, creştini de o largă tradiţie catolică. Lewis descrie mirarea cu care a aflat, în perioada sa agnostică, că Tolkien şi Coghill, ambii cărturari şi oameni rafinaţi, erau creştini. Propria lui convertire la creştinism a avut loc după o lungă conversaţie, de o noapte, cu Tolkien şi Dyson. Aceştia din urmă i-au arătat că e posibil să fii savant, inteligent şi creştin. Era o lecţie de care Oxfordul avea mare nevoie, pe măsură ce îmbrăţişa seculara lume modernă. Acesta e doar un motiv al importanţei mitului care au devenit ei. Cincizeci de ani după *The Inklings*, legenda încă mai persistă. Astăzi, Oxfordul este mai secular ca niciodată, deşi încă mai există o fascinaţie în legătură cu acest grup care se întâlnea la *The Eagle and Child* (şi azi poreclit *Pasărea şi puiul*). Bănuiesc că, pe furiş, şi azi ei continuă să evanghelizeze tinerii şi tinerele ce studiază în acest oraş minunat.

În al treilea rând, toţi erau oameni care credea cu pasiune în literatură, o literatură care nu era doar distracţie, nici pură teorie literară. Era o lume nouă, interesantă în sine, care personifica şi celebra valorile umane şi stimula acea parte a minţii omeneşti care caută calea spre Dumnezeu. Englezii nu sunt – aparent – un popor prea literar; ei îşi ascund interesul pentru literatură şi pretind că sunt mult mai plicticoşi decât sunt de fapt. Lor nu le place să apară ca francezii, „oameni de litere”. Fraţii Lewis în special, ceilalţi mai puţin, erau destul de vulgari: beau multă bere, le plăceau plimbările lungi pe vreme urâtă, purtau haine largi, neîngrijite. Dar erau foarte intresaţi de literatură. Cei mai mulţi dintre ei citeau cursiv în latină, greacă, franceză, germană, italiană – chiar şi islandeză, la fel de bine ca în engleză. Se certau aprins asupra a ceea ce citiseră şi se bucurau furtunos de lucrurile comune care le plăceau – trebuia să fii foarte rece să poţi rezista la un asemenea tratament. Mulţi veneau o dată, de două ori, la întâlnirile *Inklings* şi erau îngroziţi. Dezacordurile erau destul de brutale, dar stimulante pentru toţi cei care aveau nevoie de luptă, pentru a-şi ascuţi mintea.

În al patrulea rând, ei erau prieteni. Poate părea ciudat, dar eu cred că lumea occidentală a pierdut noţiunea de prietenie. Aceasta a fost înlocuită cu *relaţia* – adeseori de natură sexuală - într-o lume superficială, care nu dă prea mult pe prietenie. *The Inklings* erau bărbaţi care ţineau mult unul la altul. Nu erau homosexuali, cu excepţia lui Neville Coghill, care de altfel se situa la marginea grupului lor (el, în treacăt fis spus, era o persoană încântătoare, plăcută; era şi un creştin şi un cărturar

deosebit). Prietenia lor era mai degrabă asemenea unei camaraderii din vremea războiului. Era o camaraderie între bărbaţi, care excludea categoric femeile. Cele mai multe din conversaţiile lor erau de natură intelectuală; afecţiunea, sprijinul reciproc erau nerostite, dar exprimate prin lungi plimbări împreună şi nenumărate ore petrecute la un pahar de vorbă, prin vreun pub. Cred că prietenia este ceva ce s-a păstrat bine în România, de vreme ce ea a fost cea care a păstrat oamenii sănătoşi, în timpul deceniilor de comunism, cu tot omenescul lor nealterat.

De ce continuă Lewis şi prietenii lui să intereseze? Interesul faţă de Tolkien se datorează în totalitate cărţii lui, *The Lord of the Rings*. Lewis este cunoscut datorită scrierii *Chronicles of the Narnia* şi fiindcă a fost o personalitate, centrul unui grup de personalităţi. Oxfordul iubeşte personalităţile; poţi fi excentric, imoral, dar dacă eşti altfel, ceilalţi îşi vor aminti de tine. Lewis şi *The Inklings* sunt iubiţi şi păstraţi în memoria Oxfordului fiindcă au fost apariţii memorabile. Oamenii recunosc însă că ei erau pentru un adevăr pe care lumea modernă l-a pierdut. Erau adânc înrădăcinaţi în trecut, deşi asta nu i-a împiedicat să vorbească înţelept şi cu adevăr pentru vremea lor. Creştini în adevăratul sens al cuvântului, ei erau în acelaşi timp valoroşi oameni de ştiinţă. Şi, mai ales, aveau multă imaginaţie. Noi trăim într-o lume care e obsedată de faptul concret, de detaliu, de munca de cercetare ce colectează informaţii aşa cum un cărăbuş adună bălegar. Lumea noastră este covârşită de rău. Lewis şi prietenii lui au găsit în literatură o cale spre imaginaţia care redecorează lumea cu veşminte noi, care ne deschide căi înspre alte lumi, mai frumoase decât aceasta şi care i-a ajutat pe ei şi pe noi să vedem că şi lumea aceasta este încă frumoasă, dacă o pivim cu toate puterile. *The Inklings* ne reamintesc că a fi om e pur şi simplu minunat, deoarece oamenii pot discuta, bea bere, pleca la plimbare, se pot certa, împăca, se pot bucura de frumos şi pot fi purtaţi pe aripile imaginaţiei în lumi neştiute. În plus, ne reamintesc că nu suntem doar oameni, ci suntem pătrunşi de divin.

Când Charles Williams a murit, subit, Lewis a fost distrus. A zis: „Când ideea de moarte şi ideea de Charles Williams s-au întâlnit, ideea de moarte s-a schimbat.” Atunci când citim scrierile *Inklings*-lor şi ne aducem aminte de certurile lor furtunoase, descoperim că ideea noastră despre viaţă s-a schimbat. E mult mai veselă, mult mai bogată decât am crezut. Şi ştiţi de ce? Fiindcă Dumnezeu este cu noi.

CREŞTINI ÎNTR-O LUME POST-MODERNĂ

Sunt dator să încep acest discurs cu o scuză. Nu sunt o persoană foarte filosofică. Cred că filosofia modernă este foarte greu de adoptat. Mie, personal, filosofia (post)modernă mi se pare cu totul străină şi de neînţeles. Cam tot din ceea ce ştiu despre filosofia post-modernă am aflat din discuţiile cu prietenii. Aşa că nu este cazul să vă aşteptaţi la un studiu savant asupra post-modernităţii! Ceea ce mă interesează aici este modul cum Biserica creştină ar trebui să răspundă la acest fenomen. Dar, înainte de toate, există el cu adevărat?

Într-o poezie englezească fermecătoare – *The Hunting of the Snark*[7], Lewis Carroll, în nişte strofe minunate, urmăreşte *snark*-ul, care de fapt nu se arată niciodată. Lucru deloc surprinzător, dacă ne gândim că o astfel de creatură nici măcar nu există! Aceeaşi problemă se pune şi în cazul post-modernismului; chiar dacă se cade de acord asupra faptului că un asemenea fenomen există, părerile sunt împărţite când e vorba de a explica *ce* este el. Aşadar, ce înţeleg eu prin post-modernism?

Ce este modernismul? Simplu – modernismul a fost apogeul Iluminismului. Modernismul credea că toate lucrurile pot fi înţelese, iar ceea ce nu poate fi înţeles trebuie eliminat. Aşa că teologia a încercat să facă totul bun de înţeles, ea fiind constrânsă, în Vest, să se arate a fi o ştiinţă ca oricare alta. Nu avea nici o importanţă dacă credeai sau nu în Dumnezeu, în Hristos. Studiai istoria religiei, examinai texte, învăţai limbile biblice sau analizai modul cum religia a influenţat societatea, ori pur şi simplu studiai teologia ca pe o ramură a filosofiei. Modernismul credea că lumea stă sub controlul nostru: putem controla economia, mediul, putem face pe oricine prosper şi fericit. Singura problemă a fost că *nu a mers*. Cel dintâi semn că nu ţine a fost primul război mondial. S-a crezut totuşi că a fost ultimul război dintre toate. N-a fost aşa. A urmat a doilea război mondial, uciderea în masă şi fără precedent a evreilor, ruşilor, germanilor, japonezilor, chinezilor şi a multora alţii. Omenirea a învăţat să ucidă la o scară mult mai mare, din ce în ce mai mulţi oameni, pierzând controlul asupra lucrurilor. Cu toate acestea, n-am învăţat nimic. În anii de după 1945, Occidentul a încercat din greu să devină un loc mai bun. Secularismul şi pluralismul din Vest au fost o încercare de a scăpa de totalitarismul care a cauzat cele două războaie mondiale. Mai mult ca niciodată, s-au alocat energie, bani, s-au efectuat studii, s-au organizat conferinţe, toate pentru a schimab lumea în bine. Nici aşa nu a

[7] rom. "Vânătoarea *snark*-ului"; *snark*, animal imaginar - n. trad.

mers. Ultimii cincizeci de ani au fost un timp de conflicte permanente în întreaga lume. Occidentul a devenit mult mai prosper, dar acest lucru n-a adus cu sine fericirea, ci doar a încurajat lăcomia unora şi disperarea altora, costând foarte scump ţările mai sărace. Acestea din urmă au devenit şi mai sărace, fiindcă populaţia lor a crescut, guvernele sunt corupte şi incompetente, iar de îmbunătăţirile din domeniile afacerilor, tehnologiei şi agriculturii beneficiază doar un număr restrâns de persoane. În anii cincizeci, şaizeci şi şaptezeci chiar, încă mai credeam că putem schimba lumea şi face în aşa fel încât totul să meargă bine. Toţi cei care eram creştini vorbeam tot mai mult despre întemeierea, în sfârşit, a Împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. N-a fost să fie. Pe măsură ce secolul se sfârşea, a trebuit să admitem că a fost un eşec. Chiar şi prăbuşirea spectaculoasă a comunismului în Rusia şi Europa de Est a creat cel puţin tot atâtea probleme, câte a rezolvat.

Odată cu începerea secolului XXI se poate observa o schimbare de conştiinţă, cel puţin în Marea Britanie şi Anglia. Un aspect al acestei schimbări este pierderea *autorităţii*. În trecut, anumite instituţii posedau autoritatea; în Anglia, Biserica, Parlamentul, judecătorii, profesorii şi cei în vârstă erau întotdeauna ascultaţi cu respect. Când ei vorbeau, oamenii ascultau. Acum însă oamenii nu mai ascultă, nu mai acceptă ceea ce o instituţie spune doar pe baza autorităţii. Mereu întreabă: „De ce?" În Anglia, 80% din populaţie crede în Dumnezeu, însă doar 5% frecventează Biserica. Dacă Biserica spune: „Trebuie să mergi la biserică" - oamenii întreabă de ce? Şi trebuie să găsim nişte argumente foarte convingătoare. Putem spune doar „Aşa e regula" sau „Dumnezeu te vrea acolo". Însă tot ceea ce afirmăm trebuie justificat. Oamenii insistă asupra dreptului judecăţii personale, nu vor adopta idei luate la mâna a doua.

De pildă, pentru a aborda o problemă controversată, ştiu mulţi homosexuali care sunt creştini foarte buni şi credincioşi. Unii dintre ei vin regulat la spovedanie, iar câţiva dintre aceştia au prieteni cu care trăiesc. Biserica, bazându-se pe un solid argument teologic, spune că homosexualii n-ar trebui să întreţină relaţii sexuale între ei. Însă homosexualii spun că se iubesc unul pe altul – o iubire de acelaşi fel ca între un bărbat şi o femeie – prin urmare ei ar trebui să se bucure din plin de aceasta. E decizia lor şi nu mă întreabă pe mine dacă e în regulă sau nu. Dacă le voi spune „Să nu mai faci asta!" nu prea cred că mă vor băga în seamă, poate că nici nu vor mai veni la spovedanie. Nici la Biserică nu vor mai veni şi, în cele din urmă, vor renunţa la creştinism cu totul, fiindcă vor vedea o Biserică fără iubire, care vrea doar să le

impună reguli. În orice caz, problema este mult mai complicată şi nu o pot epuiza eu, acum, însă este de reţinut faptul că aceşti oameni – mulţi dintre ei tineri de treabă – îşi vor exercita propria autoritate. Vor asculta învăţătura noastră, vor cugeta la ea, o vor compara cu propria lor experienţă şi vor lua o decizie personală. Dacă încerc să fiu preot în lumea post-modernă, nu pot doar aplica legea pur şi simplu. Trebuie să ascult oamenii, să vorbesc cu ei, să iau în serios experienţa lor. Trebuie să-i ajut în efortul lor de căutare a lui Dumnezeu, să am încredere în ei, că vor găsi răspunsul corect împreună cu Dumnezeu. Acest lucru presupune multă răbdare şi multe riscuri, din partea mea şi a lor. Dar rezultatul, de cele mai multe ori, constă în creştini care şi-au fundamentat profund credinţa şi au devenit foarte sensibili la cerinţele iubirii creştine. Pot să nu fiu de acord cu decizia lor, dar trebuie să le respect onestitatea, fiindcă nimic altceva nu-i va ajuta.

Să luăm un alt exemplu – viaţa călugărească. Eu sunt călugăr, cred în viaţa călugărească. În Vest, viaţa monastică trece prin greutăţi serioase. Din mai multe motive, puţini sunt cei care o îmbrăţişează. Oamenii duc o viaţă prosperă, sunt obişnuiţi să aibe mulţi bani. Ei nu-şi pot imagina o viaţă fără bunurile de a căror posesiune se bucură. Lumea crede în dreptul ei de a-şi alege serviciul, locuinţa, stilul de viaţă şi nu cedează acest drept nimănui. Viaţa occidentală este plină de slăbiciuni, foarte materialistă, aşa că viaţa călugărească nu atrage. Tinerii, mai cu seamă, ne consideră pur şi simplu nebuni, absolut neinteresanţi. Le vine foarte greu de crezut că cineva poate să creadă cu adevărat în Dumnezeu sau, dacă o face, li se pare în regulă numai atâta timp cât credinţa e un fel de *hobby* personal, dar să îţi schimbi atât de radical viaţa doar din cauza lui Dumnezeu, pare o nebunie. Şi cu toate acestea, adeseori tinerii sunt fascinaţi când ne vizitează mânăstirea, chiar le place. Toate acestea ne fac să ne gândim că este ceva în viaţa monastică, ce poate ajuta lumea post-modernă în a-L găsi pe Dumnezeu. Sigur că aceasta nu înseamnă că vor deveni cu toţii călugări, dar mulţi îl vor găsi pe Dumnezeu. Oare de ce?

1. În mânăstire noi nu ne exercităm autoritatea. Nu suntem ca o biserică parohială, nu vorbim asemenea unui episcop. Noi oferim un spaţiu. Oricine poate veni în acest spaţiu, poate asculta, participa, cugeta. Cei care vin pot vorbi cu noi sau pot păstra tăcere; noi nu le spunem ce să gândească. Noi ne închinăm lui Dumnezeu; dacă suntem întrebaţi asupra credinţei, răspundem, dar nu vom încerca să-i determinăm să facă la fel. Oricine vine la noi găseşte libertatea, iar în această libertate începe să îl afle pe Dumnezeu. Uneori, credinţa acestor vizitatori este confuză, dar asta nu are

importanţă, ei au început să îl descopere pe Dumnezeu. Neavând încredere în ideea de Dumnezeu a altora sau în experienţa acestora, ei îl experimentează personal pe Dumnezeu.

2. Într-o mânăstire – dacă e cu adevărat o comunitate creştină – cei ce vin vor găsi oameni trăind în comuniune. Dintre toate lucrurile care s-au prăbuşit în lumea post-modernă – stiinţa, tehnologia, autoritatea – singura valoare ce a rămas în picioare este comuniunea, relaţia, viaţa comunitară. Oamenii caută comuniunea, fiindcă fără ea, ei nu au nici un sens. Ceea ce vor ei de la creştinism este o comuniune plină de sens. Acest lucru reprezintă o mare provocare pentru noi. Creştinii nu sunt întotdeauna buni creştini faţă de alţi creştini; călugării şi călugăriţele nu fac excepţie. Or, dacă există vreun lucru pe care noi trebuie să-l învăţăm acela este importanţa absolută a trăirii efective a valorilor evanghelice reale între noi înşine dacă vrem să facem mânăstirea noastră un loc în care tinerii căutători se pot cu adevărat regăsi pe înşişi şi pe Dumnezeu. Generaţia post-modernă nu va asculta ceea ce spunem, dacă nu vor vedea ei înşişi că noi practicăm ceea ce spunem.

3. În colapsul post-modern al semnificaţiei regăsim un colaps post-modern al teologiei; nu se poate continua spunând aceleaşi lucruri în acelaşi mod. Cuvintele şi-au pierdut înţelesul, deci şi formulările teologice. Oamenii sunt foarte critici şi nu tolerează un limbaj fără înţeles. În loc să adoptăm o atitudine defensivă în această problemă, mai bine să ascultăm ce se spune în această privinţă. Dacă descrierea noastră asupra teologiei nu are înţeles, trebuie să cerem altora să o remodeleze. Avem nevoie de umilinţa de a admite că nu ştim anumite lucruri. Noi, Biserica, nu ştim totul; noi, călugării, nu ştim totul. Trebuie să-i rugăm pe alţii, pe copiii acestui veac, să ne ajute să găsim noul limbaj care are înţeles. Nu mai suntem *Învăţătorii*; acum suntem învăţăceii. Învăţăm împreună cu alţii, care vor şi ei să înveţe. Şi este destul de greu să înveţi, după ce te-ai obişnuit să fii autoritarist.

Care să fie atunci atitudinea noastră faţă de post-modernism? Îl putem considera o erezie şi putem lupta împotriva lui; dar, procedând astfel, nu facem decât să luptăm împotriva viitorului, să rămânem în trecut (sunt convins că nu există cale de întoarcere). Or, eventual, îl putem ignora. Continuăm să ne trăim viaţa creştineşte, să ne ocupăm în aceeaşi manieră de oameni, dar vom eşua în a răspunde întrebărilor pe care lumea post-modernă ni le pune. Mai grav, vom eşua cu oamenii care sunt deja post-moderni, care vorbesc acest nou limbaj şi care au o nevoie disperată să fie auziţi

şi să înţeleagă; ei vor să găsească semnificaţia. Ei vor să găsească un Dumnezeu cu înţeles pentru ei.

Este, aceasta, o treabă destul de urgentă. Nu pot vorbi despre tinerii din România, dar în Europa de Vest, mulţi oameni în floarea vârstei se află într-o situaţie disperată. Ei au fost învăţaţi că experimentarea, că a trece prin cât mai multe experienţe este scopul vieţii. Cu cât experienţele sunt mai multe şi mai senzaţionale, cu atât vor fi mai fericiţi. Şi, deşi au banii cu care să-şi procure aceste experienţe, toate la un loc nu aduc mai multă fericire. Au acces la băutură, droguri, sex şi, deşi le experimentează în cantităţi foarte mari, nu dobândesc fericirea, ci cad în disperare. Evident, li s-a spus o minciună – diavolul este un specialist al minciunii şi a convins o întreagă societate că experienţele incitante aduc fericirea. În timp, oamenii se conving că lucrurile stau altfel, dar atunci este de obicei deja prea târziu, ei sunt deja distruşi, deseori fără speranţă de regenerare; devin cinici, disperaţi, dezabuzaţi. Drogurile uşoare sunt înlocuite cu droguri puternice. Ştiu câţiva tineri foarte simpatici, care sunt dependenţi de droguri şi nu pot scăpa de ele. Sexul duce la relaţii distruse, căsătorii destrămate, copii abandonaţi, violenţă familială. Mi s-a spus că tinerii vorbesc mult despre sinucidere şi multe dintre cântecele pe care ei le ascultă, astăzi, sunt despre disperarea şi goliciunea vieţii lor. E de mirare?

Acestea sunt câteva din umbrele din post-modernismului. Fragmentarea semnificaţiei a dus la fragmentarea vieţilor. Iar Biserica a eşuat. În Vest, Biserica a încercat din greu să ajungă la urechile generaţiilor de azi, dar a eşuat. Cred că a încercat să vorbească limbajul modernităţii, al autorităţii, nerealizând că noua generaţie vorbeşte o limbă nouă, pe care noi încă nu am învaţat-o. Până când nu vom învăţa ceva din acest nou limbaj, nu vom putea ajunge în lumea lor - o lume a oamenilor disperaţi – spre a-i elibera.

De fapt n-am folosit o metaforă bună; ei trăiesc într-o lume care şi-a pierdut înţelesul şi unde domneşte întunericul. Trebuie să intrăm în această lume cu ei, să vedem ce vom găsi acolo.

Aşa că hai să luăm post-modernul ca prieten. De ce?

1. Post-modernismul ne ajută să evadăm dintr-o lume rigidă, raţionalistă, într-una în care imaginaţia este mult mai mult folosită.
2. Post-modernismul ne permite dialogul cu o lume care a abandonat valorile creştine, fiindcă filosofia care le susţine este depăşită. Putem deci dialoga cu istorici, critici

literari, specialişti în istoria ştiinţelor politice, filosofi, despre o lume căreia îi aparţinem cu toţii, chiar dacă nu suntem de acord asupra semnificaţiei ei.

3. Post-modernismul ştie că *semnificaţia* s-a prăbuşit, aşa că o caută. Este, acum, şansa noastră de arată că creştinismul posedă înţelegerea pe care lumea a pierdut-o. Lucrul acesta ne dă libertatea de a găsi propria noastră semnificaţie; căutarea unui creştinism cu sens pentru noi, fără a fi unul subiectiv. Va fi un creştinism care îl va regăsi pe Hristos şi în Evanghelie, şi în experienţa noastră. Nu va fi un creştinism învăţat din carte; va fi creştinismul *nostru*.

4. În mod curios, am observat că, cunoaşterea veche, lepădată de modernişti, devine din nou interesantă. Teologii încearcă să găsească noi semnificaţii prin povestiri. Povestirile sunt preluate din epoci diferite. Propria noastră poveste devine importantă.

5. Unul dintre puţinele concepte care a supravieţuit în post-modernitate este „relaţia". Toată lumea vrea să aibe legături cu alţii. Pe măsură ce globalizarea se înfăptuieşte, Europa devine o singură entitate, macro economia face guvernările naţionale fără rost, vechile certitudini patriotice se sfărâmâ, oamenii caută relaţii, legături. Unde le găsesc? Ei caută înţelesul ultim în relaţiile cu ceilalţi, cu prietenii, cu iubiţii, cu comunitatea locală, cu mediul. Creştinismul de asemenea este bazat pe relaţie – Sfânta Treime e formată din trei persoane în relaţie perfectă. Prin relaţie noi devenim persoane, nu indivizi. Relaţia implică iubirea.

În loc de concluzie: multe dintre aspectele post-modernismului sunt deprimante. Multe dintre teoriile lui sunt greşite. Dar noi trăim deja într-o lume post-modernă; să vedem, ce putem face cu ea? Post-modernismul nu ne oferă un sistem ordonat, cu răspunsuri clare. Ne provoacă la o călătorie, o călătorie în care nu ştim încotro mergem; vom fi adeseori în întuneric şi confuzie, avem nevoie să fim smeriţi, să învăţăm un nou limbaj, să învăţăm de la alţii, care înţeleg această lumea nouă. Lucrul de care putem fi siguri este că Dumnezeu este şi El acolo, undeva în întuneric, aşteptându-ne să venim la El. Dacă nu intrăm în această întunecată, incitantă, nouă lume, riscăm să pierdem contactul nostru cu Dumnezeu; aşa că hai să o facem. Să mergem!

ADAM ŞI DARWIN

Când Charles Darwin şi-a publicat cartea sa, *Originea Speciilor*, în 1859, în mod sigur ştia că nu făcea decât să-şi asume rorlul celui care, de obicei, aruncă piatra în lac. Cartea lui a creat o furtună de controverse; cu timpul, în diferite colţuri ale lumii, ideile de bază ale cărţii sale au continuat să deranjeze creştini, până în ziua de azi. E nevoie să precizăm că el n-a fost prima persoană care a crezut că umanitatea a evoluat din alte specii animale; până în vremea lui, teoria evoluţionistă a trecut prin numeroase modificări. Dar pentru creştini argumentul de bază e suficient; Darwin a susţinut că umanitatea a evoluat din alte forme animale şi, în consecinţă, n-a fost creată ca o singură, unică şi nouă specie, de către Dumnezeu în a şasea zi, aşa se spune la Facerea 1. Dacă acest lucru este acceptat, atunci apar o seamă de consecinţe ce trebuie asumate. Înseamnă că şi alte animale au evoluat din forme de viaţă anterioare şi n-au fost, deci, create fiecare într-o anumită zi, aşa cum indică Facerea 1. Dacă umanitatea vine la existenţă treptat, şi acum există multe dovezi ştiinţifice că aşa a fost, n-a existat un singur Adam şi o singură Evă pentru a o începe. N-a existat nici o lume ideală pe care noi o numim Grădina Raiului. Adam, Eva, şarpele şi rodul Pomului cunoştinţei Binelui şi Răului sunt toate subiecte ale unei poveşti care nu are nici o bază istorică. Şi se poate continua astfel, cu alte şi alte îndoieli similare: povestea Potopului şi a Corabiei lui Noe, povestea Turnului Babel şi, probabil, cu multe multe altele.

Acest „multe multe altele" îi sperie cu adevărat pe oameni. Dacă relatarea de la Facerea 1 nu este istoric adevărată, atunci Biblia, în întregul ei, nu este vrednică de încredere, iar tot ce se spune în Biblie trebuie reconsiderat. Evident, până la urmă apare şi întrebarea dacă creştinismul în sine este adevărat. Unora li se pare că, dacă îndepărtezi această temelie de piatră din Biblie, totul alunecă în confuzie. Nu putem fi siguri de nimic din Scriptură, aşadar nu putem fi siguri de nimic nici din Biserică. Totuşi, pentru unii nu aici stă adevărata problemă. În ultimii 150 de ani, sute de mii de oameni au acceptat complet teoriile lui Charles Darwin şi totuşi au continuat să fie la fel de credincioşi şi plini de evlavie, ca creştini. Este aşadar important să avem în vedere întrebarea: dacă primul capitol al Facerii este mit şi nu istorie, este restul Bibliei nedevărat? Care sunt consecinţele acceptării de către noi a teoriei evoluţioniste?

1. Este Biblia adevărată?

Prin aceasta vrem să spunem, oare, că Biblia are vreo greşeală? Ei bine, nici nu e nevoie să căutăm prea mult, fiindcă are. Facerea 1 ne vorbeşte de o creaţie în şase zile. Capitolul 2 din Facere ne oferă un alt raport asupra creaţiei (probabil, unul mai timpuriu) în care omul pare să fi fost creat primul şi apoi sunt meţionate diferite zile. Mergând mai departe, la Noe şi la arca lui, putem crede într-adevăr că toate animalele, reptilele şi insectele din lume au fost adunate laolaltă într-o corabie, ţinute acolo şi hrănite pentru câteva săptămâni? Se presupune că primele cinci cărţi din Biblie au fost scrise de Moise, deşi, de fapt, ultima cuprinde descrierea morţii lui, deci cel puţin acest fragment nu a fost scrisă de el. Nu este nici o filosofie sa găseşti în Vechiul şi Noul Testament descrieri eronate ale unor evenimente, altele care se contrazic, unele care par foarte diferite, iar câteva înregistrate de două ori, însă de fiecare dată altfel. Cercetătorii Bibliei au admis întotdeauna acest lucru; savanţii evrei au dezvoltat însă un întreg sistem complex de comentarii, care încercau să împace aceste diferenţe. Origen şi primii Părinţi ai Bisericii, de asemenea, au dezvoltat un mod de comentare diferit, care a încercat întotdeauna să desprindă învăţăminte spirituale şi bune din pasajele biblice, escamotând faptul că istoria acestora era cel puţin îndoielnică.

Biblia conţine greşeli, este inevitabil. Ea a fost scrisă de un număr mare de persoane, de-a lungul unei perioade de timp de ordinul miilor de ani. O cantitate importantă de material s-a perpetuat doar în forme orale, mult timp înainte de a se fi fost fixat totul în scris. În acele vremuri existau puţine biblioteci şi înregistări documentare şi nici o modalitate de verificare a informaţiei. De altfel, majoritatea autorilor nici nu căuta să scrie istorie, în sensul modern al cuvântului; ei au scris (sau au povestit) naraţiuni care încercau să explice cum a fost creată lumea sau cum a devenit Israel poporul ales al lui Dumnezeu. Povestirile scrise (aşa ca Iona şi Rut), care n-au fost gândite ca relatări istorice, prezentau adevăruri despre Dumnezeu, pe care oamenii timpului au ezitat să le accepte. Ei au adunat laolaltă predici, profeţii, învăţături, discursuri şi poezii. Una din cele mai interesante părţi din studiul Vechiului şi Noului Testament o constituie urmărirea acestui proces, distingerea diferiţilor autori, încercarea de a înţelege de ce ei au scris cum au scris. Aici vedem cum fiecare încearcă să explice cum este Dumnezeu, de ce face El anumite lucruri şi de ce oamenii trebuie să facă anumite lucruri, pentru a câştiga bunăvoinţa lui Dumnezeu.

Însă atunci când ne reîntoarcem la primele trei capitole ale Facerii, cu ideea că ele nu sunt, istoric, adevărate, realizăm că totuşi ele încă prezintă pentru noi o imensă

valoare. Ele afirmă, în primul rând, că Dumnezeu a creat cerul şi pământul – nici Darwin n-a spus altceva, el doar a pus întrebări asupra semnificaţiei operei de creaţie. Capitolele amintite ne arată că Dumnezeu a avut nevoie de mult timp şi a întâmpinat multe probleme pentru a-şi încheia opera creatoare; într-un fel, Darwin confirmă acest lucru şi chiar îl întăreşte. Dumnezeu, spune el, n-a creat lumea ca un magician care îşi flutură mâinile înfiinţând lucrurile. Dumnezeu a lucrat încet, cu grijă, asemenea unui sculptor sau a unui artist. El a modelat cu iubire o lume, în care toate sunt legate între ele. Noi, oamenii, suntem responsabili pentru binele tuturor animalelor, de vreme ce ele sunt rudele noastre. Lui Dumnezeu i-au trebuit milioane de ani pentru a crea lumea şi animalele ei, iar pe noi, oamenii, ne-a creat ca marea lui operă finală, omenirea fiind partea superioară şi cea mai complexă creaţiei Lui, de vreme ce doar noi putem gândi. Noi singuri ne înrudim cu Dumnezeu, şi aceasta afirmă Facerea când spune că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său. Darwin ne furnizează o imagine mult mai complexă a modului în care Dumnezeu a creat lumea şi oamenii din ea, accentuând ideea unui creator iubitor, adânc implicat în lume. Dacă El a întâmpinat aşa de multe probleme în munca Lui de creaţie, El continuă să le facă faţă şi azi, căutând să ducă totul la perfecţiune.

La fel, de câte ori citim istoria lui Adam şi a Evei, suntem izbiţi iar şi iar de subtilitatea ei. Poate că nici n-au fost doi oameni numiţi Adam şi Eva, deşi fiecare dintre noi ne putem recunoaşte în ei. Îl putem vedea pe ispititor ispitind cu minciuni, oferind premiul de fi „ca şi Dumnezeu, cunoscând binele şi răul”. E o constantă ispită omenească, aceea de a încerca să fim ceea ce nu suntem; vedem că primul care face păcatul îl implică şi pe celălalt, păcatul se întinde, noi ne-am corupt unii pe alţii. Vedem cum promisiunea ispititorului, aceea că „veţi fi ca Dumnezeu”, se dovedeşte imediat a fi o minciună. Ei nu devin ca Dumnezeu, dimpotrivă, se simt ruşinaţi şi se ascund. Acum vedem iubirea lui Dumnezeu: când ei păcătuiesc, El nu-i distruge, cum nu ne omoară nici pe noi în păcatul nostru. El le face haine, înainte de a-i trimite în lume, o lume aspră, dar în care El mai poate fi găsit. Nici măcar păcatul nu-L determină pe Dumnezeu să ne părăsească ...

Reflectând asupra sensurilor conţinute în povestirea lui Adam şi a Evei (şi sunt mult mai multe decât cele pe care le-am amintit mai sus), ne dăm seama că, binenţeles, povestirea este adevărată – nu din punct de vedere istoric – dar adevărată în înţelegerea sa asupra păcatului uman, adevărată atunci când ne arată răspunsul lui Dumnezeu la păcat. E adevărată în acelaşi mod în care parabola Bunului Samarinean

sau a Fiului Risipitor este adevărată, fiindcă atunci când Iisus a povestit aceste pilde, El nu S-a gândit la anumite persoane istorice. Deşi întotdeauna au existat oameni ca Bunului Samarinean, provenind din grupări dispreţuite şi urâte, care s-au dovedit a fi blânzi şi plini de compasiune. Cum au existat mii şi mii de părinţi care i-au primit cu braţele deschise pe fii lor căzuţi în greşeală.

Rămâne totuşi o intrigantă problemă teologică: de unde vine păcatul? Creştinii experimentează păcatul ca pe ceva ce cuprinde totul; toţi bărbaţii şi toate femeile păcătuiesc; noi începem să păcătuim încă de mici. Nimeni, exceptându-l pe Hristos şi poate pe Maria, n-au fost fără de păcat; oricât ne străduim, continuăm să păcătuim. Teologia explică aceasta ca „păcat originar" – omenirea cade în starea de păcat o dată cu primul păcat al lui Adam şi al Evei şi continuă să fie captiva păcatului, de atunci încoace. Dar dacă Adam şi Eva n-au existat niciodată? Dacă n-a existat un Prim Om? Mărturia celor care studiază procesul de evoluţie este că omenirea s-a dezvoltat foarte încet, de-alungul câtrova milenii. Dezvoltarea fizică, de la maimuţă la om, a fost foarte înceată, la fel şi cu inteligenţa; la un moment dat a existat un om perfect, care apoi a păcătuit, târându-şi toţi urmaşii în păcat.

Probabil că ar trebui să vedem păcatul ca fiind natura noastră animalică, de bază. Instinctul animalic elementar este egoist, aşa cum este la fiecare copil. Animalele vor învăţa să nu fie egoiste de dragul progeniturii lor, a tovarăşului lor, acestea asigurând supravieţuirea speciei lor; ele pot învăţa să nu fie egoiste faţă de un stăpân, dar instinctul egoist rămâne. Copiii sunt din cale afară de egoişti şi vor ca toate nevoile lor să fie împlinite, aşa, deodată. O parte a creşterii lor constă în a învăţa controlarea acestui egoism şi recunoaşterea că şi alţii au nevoile lor legitime. Însă lucrul cel mai important care îi face oameni, îi face oameni şi îi ridică deasupra animalităţii este libertatea de alegere, puterea de a alege. Noi putem alege dacă să fim egoişti sau nu, şi în această alegere rezidă potenţialul păcatului nostru. Păcatul este real şi evoluţia nu-l elimină, dar ne ajută să înţelegem de unde vine el şi să ne dăm seama că în păcat noi alegem să nu mai fim oameni, chiar mai mult, alegem să ne afundăm în cele mai joase straturi ale naturii noastre animale. Ceea ce ar trebui să ne motiveze să luptăm din toate puterile împotriva păcatului, spre a ne ridica şi spre a deveni oameni adevăraţi, aşa cum a fost Hristos, să nu cădem înapoi în natura animală din care ar fi trebuit să evoluăm.

Rămâne însă întrebarea: trebuie să abandonăm istoricitatea relatărilor Facerii? Dacă ele au folosit creştinilor mai bine de 2000 de ani, n-am putea să le folosim şi

noi? Fără îndoială că unii pot crede literal în adevărul celor din Biblie şi pot fi în acelaşi timp buni creştini. Credinţa în evoluţie – sau în orice teorie ştiinţifică – nu este neapărat esenţială pentru mântuire. Totuşi, sunt mai multe motive, pentru a lua teoria în serios.

În primul rând, orice lectură atentă a Bibliei arată că există multe locuri ce conţin contradicţii, imprecizii şi lucruri greu de crezut. (Oare chiar i-au mâncat urşii pe copii, doar fiindcă şi-au bătut joc de chelia lui Elisei? Ar fi făcut Dumnezeu aşa ceva?) Dacă afirmăm insistent că toate aceste teorii sunt absolut adevărate, putem, în cele din urmă, zădărnici credinţa oamenilor în adevărul fundamental al Scripturii. Le vom oferi o imagine a unui Dumnezeu care, în multe privinţe, pare un monstru. E nevoie să fim în stare să explicăm fragmentele dificile ale Bibliei, pentru a arăta că Dumnezeu nu este un monstru; Dumnezeu a ordonat masacrul tuturor femeilor şi copiilor amaleciţi, sau israeliţii se purtau asemenea vecinilor lor, ucigând pur şi simplu pe toţi cei pe care îi urau?

În al doilea rând, savanţii, şi alţi oameni educaţi ai veacului nostru, sunt de părere că teoria evoluţionistă explică un fenomen neelucidat de alte teorii, nici într-un caz de relatările biblice. Dacă insistăm că doar acceptarea literală a Scripturii este îngăduită pentru creştini, vom condamna aceşti oameni la a rămâne în afara Bisericii. Sau le vom cere să-şi suspende inteligenţa şi cunoaşterea, atnci când vin la biserică. Aşa ceva ar încuraja o abordare copilărească a religiei şi conflictele dintre unii oameni, ducându-i pe aceştia din urmă până la ateism. Biserica a acceptat, pe baza dovezilor ştiinţifice, că pământul este rotund şi se învârte în jurul soarelui, împotriva a ceea ce afirmă Scriptura. Niciodată nu trebuie să ne fie frică de adevăr; dacă ştiinţa şi istoria arată adevărul unor anumite lucruri, vom fi fără Dumnezeul tuturor adevărilor, atunci când vom lupta împotriva evidenţei.

În al treilea rând, să avem grijă să nu facem din Biblie un idol, un dumnezeu fals. Doar Dumnezeu este adevărul. Există o tendinţă în toţi bărbaţii şi femeile – încercarea de a afla siguranţa absolută pentru credinţele noastre în Dumnezeu. Iată de ce evreii au înălţat falşi dumnezei – şi era interzis. Ei voiau să-L facă pe Dumnezeu ceva ce se poate vedea, atinge, simţi şi, în cele din urmă, controla. Noi putem face acelaşi lucru cu Biblia sau cu Biserica; putem susţine că tot ceea ce Biblia spune este adevărat şi nu mai avem, deci, nevoie reală de credinţă. Putem simplifica şi clarifica totul spre a evita taina lui Dumnezeu. Dacă acceptăm că Biblia este lipsită de greşeli,

suntem siliţi nu să credem în Biblie, ci singur în Dumnezeu – aceasta este de departe o credinţă mai curată şi mai vie.

În al patrulea rând, spre surprinderea noastră, dacă pornim să ne uităm la Biblie cu ochiul adevărului o găsim mult mai interesantă şi mai incitantă decât înainte. Vedem Biblia ca o înregistrare a efortului milenar al umanităţii de a-L înţelege pe Dumnezeu, de a-I vorbi, de a-L adora, de a-I răspunde. Vedem reieşind din text diferiţi autori; unii au încercat să scrie istorie, alţii povestiri romanţate, iar alţii poezie. Îl vedem pe autorul cărţii lui Iov luptându-se cu taina suferinţei nemeritate, pe cel al părţii ultime al cărţii lui Isaia luptând cu realitatea unui Dumnezeu care suferă, un Dumnezeu care încă e cu poporul Său în exil, departe de ţara promisă. Îl mai vedem apoi pe autorul lui Iona râzând pe seama compatrioţilor săi evrei – care erau siguri că lui Dumnezeu îi pasă doar de ei şi nu şi de nesuferiţii aceia de niniviteni. În toată această căutare îl vedem pe Dumnezeu lucrând cu răbdare cu poporul lui spre a-l aduce la o mai mare, adâncă şi mai iubitoare cunoaştere a Lui. Adesea oamenii greşesc, îi atribuie lui Dumnezeu gânduri şi fapte ce nu sunt ale lui; dar Dumnezeu este răbdător şi plin de iubire, continuând lucrul cu ei şi în vremurile Noul Testament, unde poate face lucrurile mai limpezi.

În al cincilea rând, ocazional, fragmente din Biblie ce nu proveneau de la Dumnezeu, au fost folosite de oameni pentru a justifica fapte groaznice. Când creştinii albi sud-africani au predicat doctrina apartheid-ului, condamnând toţi negrii la o viaţă inferioară de sclavie, s-au folosit de condamnarea descendenţilor lui Ham, ca justificare. Iar atunci când armatele creştine au pornit să omoare bărbaţi, femei şi copii musulmani sau uneori chiar de credinţă creştină, au folosit exemplul israeliţilor, care au distrus populaţia Ierihonului. În fine, când creştinii, într-unul din cele mai ruşinoase capitole ale istoriei creştine, i-au persecutat şi măcelărit pe evrei de-a lungul secolelor, s-au folosit de un singur verset de la Matei 27, 25 „Sângele Lui asupra noastră şi asupra copiilor noştri!” pentru a motiva actele lor barbare. Aproape sigur acest verset n-a fost rostit de evrei; pare mult mai probabil să vină de la Matei. El ţinea de un grup iudaic creştin respins de sinagogă, aşa că el a avut toate motivele să-i urască pe evrei, cu toate că Iisus (în Evanghelia după Luca, dar nu şi în cea după Matei) s-a rugat ca duşmanii Lui să fie iertaţi. Nu putem folosi Sfânta Scriptură ca motiv de persecuţie a evreilor.

Această discuţie ne-a dus departe de Adam şi Eva. Ar fi mult mai multe de zis. Dacă ne-am întoarce în vremurile când aceste povestiri încă nu erau rostite, am vedea

bărbaţi şi femei punând întrebări de genul: „Cine a creat lumea?" „De ce fac oamenii rău?" „Ce fel de Dumnezeu avem?" „Cum trebuie să umblăm înaintea unui asemenea Dumnezeu?" De la un capăt la celălalt al Scripturii vedem oameni încercând să răspundă acestor întrebări şi, în căutarea lor, noi putem observa Duhul lui Dumnezeu; El nu s-a îndepărtat de la noi. Noi continuăm cu întrebările noastre, studiind Sfânta Scriptură cu noile unelte ale limbajului, criticii istorice, ale antropologiei ştiinţifice şi ale biologiei. Duhul lui Dumnezeu este şi cu noi. Unora le vom răspunde corect, altora eronat. Dar ceea ce contează cu adevărat este să credem în bunătatea şi dragostea lui Dumnezeu, care ni se descoperă în Scriptură şi în vieţile noastre. Lui să-i fie toată slava, acum şi în vecii vecilor. Amin.

CRITICA ISTORICĂ ŞI EVANGHELIILE – ALIAT SAU DUŞMAN ?

Cărţile pot avea un impact extraordinar asupra societăţii – chiar şi asupra celor care nu le citesc niciodată! În secolul al nouăsprezecelea, trei cărţi în special au zguduit din temelii Biserica Anglicană. Prima a fost *The Origin of Species* a lui Charles Darwin, în care acesta îşi expunea ideile despre evoluţionism. A doua a fost o carte de eseuri a unui grup de teologi anglicani denumită, simplu, *Eseuri şi reconsiderări*. A treia a fost editată de către Charles Gore, probabil cea mai strălucită minte din Oxfordul acelor vremi, constând în principal din eseurile unor tineri teologi; volumul se numea *Lux Mundi*. Teoria lui Darwin este cunoscută în întreaga lume; ea susţine că femeile şi bărbaţii au evoluat din alte forme de viaţă, în special din maimuţă. Cartea *Eseuri şi reconsiderări* a şocat lumea, fiindcă ea sugera că era totuşi posibil să accepţi asemenea teorii şi să rămâi în acelaşi timp un creştin credincios. *Lux Mundi* a şocat anglo-catolicii, deoarece era scrisă de câţiva teologi anglo-catolici tineri, care acceptau în mod clar că evoluţionismul, ştiinţa modernă şi critica istorică au de jucat un rol important în înţelegerea teologiei şi în interpretarea Sfintei Scripturi. Aceste idei sunt acum complet acceptate de către majoritatea teologilor romano-catolici şi anglicani şi de către teologii principalelor biserici protestante.

Nici un teolog occidental nu mai crede că primele capitole din *Facerea* sunt o relatare istorică a unor evenimente reale, chiar dacă noi şi azi le preţuim enorm pentru teologia şi pătrunderea lor în esenţa problemei creaţiei şi a păcatului strămoşesc.

Nici un cercetător biblist occidental nu mai crede că Evanghelia după Matei a fost scrisă de Apostolul Matei şi mulţi alţii se îndoiesc că Marcu şi Ioan au fost autorii celor două Evanghelii care le poartă numele. Marea parte a cercetătorilor occidentali nu provesc Evangheliile ca pe nişte relatări istorice. Discuţii nesfârşite au loc între ei asupra identificării acelor părţi din Evanghelii care conţin chiar cuvintele lui Iisus, a acelor care au fost dezvoltate de creştinii de mai târziu şi asupra celor care au fost inventate. Însă cu toţii sunt de acord asupra faptului că Evangheliile s-au format într-o lungă perioadă - cincizeci sau o sută de ani - şi că la scrierea lor au contribuit mai multe persoane. Or, dacă aşa stau lucrurile, rămân o mulţime de probleme de rezolvat. Noi credem că Evangheliile sunt inspirate. Să însemne acest lucru că toţi cei care au participat într-un fel sau altul la scrierea Evangheliilor au fost inspiraţi, sau doar o parte din ei? Mai credem că Evangheliile oferă o relatare completă şi veridică asupra vieţii şi învăţăturii lui Iisus. Totuşi, critica istorică afirmă că multe dintre evenimentele păstrate în Evanghelii n-au avut loc niciodată. O parte destul de mare din învăţătura lor a fost *atribuită* lui Iisus, fără ca ea să-i aparţină. Miracolele – sunt reale sau inventate? S-a înălţat Iisus cu adevărat în cer? Acum, când noi ştim că Raiul nu e „acolo sus”, are vreun sens Înălţarea? A înviat cu adevărat Iisus dintre cei morţi? Dacă am examina relatările legate de Înviere din cele patru Evanghelii, am observa că ele nu pot fi grupate logic într-o singură relatare. Ceva nu se potriveşte. Dacă unele detalii au fost inventate sau schimbate, oare toate sunt invenţii? Aceeaşi problemă se pune şi în cazul povestirilor despre Naşterea Domnului. În Evanghelii, Maria, pare să nu ştie că Iisus a fost Prunc dumnezeiesc – deşi povestirile spun clar că ea ştia. Odată ce începi să îţi pui astfel de întrebări, observi că apar mereu altele noi. Rămâne să ne întrebăm: mai putem avea încredere în Biblie? Mai putem crede Evangheliile? Dacă unele părţi sunt false, probabil că totul este fals. Ca şi creştini, aceste gânduri ne sperie ...

Critica poate lua forme diferite: Mă voi ocupa de câteva dintre ele

1. Să vedem textul grecesc. La începutul Evangheliei după Marcu scrie: „Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu”. O mare parte din cele

mai bune manuscrise nu conţin sintagme „Fiul lui Dumnezeu". Să însemne oare că versiunea orginală a avut această menţiune, dar, în timp, ea a fost eliminată? Sau n-a avut-o şi cineva a inserat-o acolo? În ce scop? Să fie vorba doar de greşeala unui copist al primelor versiuni? Poate că din neatenţie a lăsat afară această menţiune. Or, tocmai această menţiune este o chestiune teologică de primă importanţă. Primul scriitor n-a fost sigur dacă Iisus a fost de fapt Fiul lui Dumnezeu sau un scriitor mai târziu a aşezat această menţiune în acel loc. Sau invers: primul scriitor credea ca Iisus a fost Fiul lui Dumnezeu, dar un scriitor s-a îndoit, ulterior, şi a omis menţiunea în cauză.

Din nou: există două moduri de încheiere a Evangheliei. Cele mai bune manuscrise se opresc după ce îngerii întâlnesc femeile la mormânt şi le spun să vestească tuturor că Iisus a înviat. Însă femeile sunt speriate şi nu spun nimănui nimic. Alte texte aşează aici o scurtă relatare despre apariţia lui Iisus în faţa ucenicilor, dar se poate observa că aceste părţi finale sunt adăugate. Probabil că ele nu sunt opera primului autor.

2. Când comparăm cele trei Evanghelii[8] în paralel, avem impresia că trei autori relatează aceleaşi cuvinte ale lui Iisus, dar cuvintele nu sunt tocmai la fel. Acest lucru nu ar trebui să ne surprindă. Oameni s-au încrezut în memorie timp de mulţi ani. În acele vremuri nu existau reportofoane. Memoria joacă deseori feste, aşa că învăţăturile au fost transmise şi schimbate încetul cu încetul. Să conteze asta? E interesant de observat modul cum scriitori diferiţi au schimbat învăţătura orală. Luca, de exemplu, îmbunătăţeşte greaca lui Marcu, fiindcă lui îi plăcea greaca literară. Matei scrie „Fericiţi cei săraci cu duhul" - pe când Luca scrie „Fericiţi cei săraci". Să fie aşa deoarece Luca îi iubea în mod real pe săraci şi voia să accentueze că şi Dumnezeu îi iubeşte?

3. În Matei 20, Iisus prevesteşte modul în care va avea loc moartea Sa: „Fiul Omului va fi dat pe mâna arhiereilor şi-L vor osândi la moarte; şi îl vor da pe mâna păgânilor, ca să-L batjocorească şi să-L biciuiască şi să-L răstignească, dar a treia zi va învia." Chiar ştia Iisus toate acestea? Sau autorul Evangheliei le-a scris astfel?

Când avem de a face cu critica Sfintei Scripturi, putem încerca o serie de atitudini diferite. Putem privi critica istorică ca demonică şi necreştină, refuzând orice legătură cu ea. Mulţi creştini procedează astfel. Sau putem spune: „Oare chiar contează?" Lucrul cel mai de mirare este că Evangheliile au fost scrise. Contează

8 După Matei, Marcu şi Luca.

atunci cine le-a spus? Conteză dacă apostolul Matei a scris Evanghelia sau dacă ea a fost scrisă de mai mulţi autori? Contează dacă Pavel a scris Epistola către Evrei sau dacă a fost scrisă de altcineva în întregime? Într-un anumit sens nu, nu contează. Aceste probleme nu ţin de mântuire. Milioane de oameni au fost creştini credincioşi şi sfinţi, fără a avea habar de critică, şi n-au fost din acest motiv mai puţin buni. Într-adevăr, mai multe milioane de oameni iubesc Evangheliile, fără a şti sau a avea nevoie de critica istorică pentru a afla învăţătura mântuitoare a lui Iisus Hristos.

Dar pentru noi este altfel. Noi căutăm adevărul. Noi abordăm critic literatura, atunci când o citim, fiindcă ştim că prin critică noi vom înţelege mai profund literatura. Dacă suntem oameni de ştiinţă, suntem obişnuiţi să abordăm critic orice experiment ştiinţific, fiindcă aceasta este calea prin care adevărul ştiinţific se descoperă. Dacă suntem implicaţi în politică trebuie să avem grijă în a ne forma o părere exactă despre economie şi să evităm informaţiile false din argumentele noastre. Or dacă noi tratăm cunoştinţele seculare cu o asemenea importanţă, având întotdeauna în vedere adevărul, de ce nu am face acelaşi lucru cu Scriptura? E un permanent pericol pentru creştinii inteligenţi şi educaţi, acela de a avea atitudini inteligente şi mature în toate contactele noastre cu lumea, dar a rămâne copii în cele ce ţin de atitudinea noastră creştină. În această situaţie nu putem demonstra că creştinismul este o credinţă pentru adulţii inteligenţi. E o credinţă doar pentru copii şi pentru cei needucaţi.

În al doilea rând, trebuie să avem grijă cum e ferim de falşii dumnezei. Biblia ne face atenţi asupra idolatriei şi, de obicei, noi credem că vorbeşte despre înălţarea unor statui numite apoi Dumnezeu. Dar nu. Idolatria poate însemna şi abordarea lucrurilor sfinte şi fixarea lor în forme care ne dau senzaţia de siguranţă, dar îl exclud pe Dumnezu. Poţi lua Biblia şi face din ea un Dumnezeu. Insişti asupra faptului că e complet infailibilă, deşi e uşor de demonstrat că sunt greşeli în Biblie. Poţi face acelaşi lucru şi cu Biserica. Dumnezeu vrea ca noi să depindem de El. Vrea ca noi să avem credinţă în El. Dar uneori noi aşteptăm ca Biserica să ne ofere garanţii complete, să nu mai fie nevoie să credem în Dumnezeu. La fel, aşteptăm ca Biblia să ne ofere garanţii complete, să nu mai fie nevoie să credem în Dumnezeu. Critica istorică ne reaminteşte că Dumnezeu este deasupra Bibliei, mai important decât Biblia, şi că dacă sunt greşeli în Biblie, nu contează. La Dumnezeu nu este greşeală.

În al treilea rând, când studiem Evangheliile folosind instrumentele criticii istorice, învăţăm mult mai mult despre ele. Observăm că fiecare autor prezintă

Evanghelia dintr-un unghi foarte diferit. Fiecare autor are o grilă proprie de selecţie din învăţătura lui Iisus. Din ce motiv? Cu ce schimbări? De exemplu, Luca este un revoluţionar. Se poate observa aceasta din pasaje care apar numai la el. În Evanghelia lui, Maria spune în cântarea ei: „Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri şi a înălţat pe cei smeriţi.”[9] E ceva destul de revoluţionar, aici. Tot la Luca îl aflăm pe Iisus spunând, la începutul activităţii Sale: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor; (...) să propovăduiesc robilor dezrobirea.”[10] Cei bogaţi sunt lăsaţi la o parte. Evanghelia este auzită doar de cei săraci. Prizonierii vor fi eliberaţi. Asta este deja revoluţie socială. Mai este apoi pilda Samarineanului milostiv. Să nu uităm că iudeii îi urau pe samarineni; să ne gândim la acea clasă a societăţii româneşti care este cea mai detestată - ţiganii? ungurii? Vine Iisus şi spune că aceşti oameni pot fi buni, de fapt sunt chiar mai buni decât noi. Iisus răstoarnă lumea, iar Luca vrea să fie sigur că noi ştim asta. Dacă am urma Evanghelia aşa cum o prezintă Luca, am deveni cu toţii nişte revoluţionari.

În al patrulea rând, există mulţi creştini de treabă care consideră că anumite lucruri din Scriptură sunt foarte greu de crezut, fie că e vorba despre contradicţiile dintre diferitele Evanghelii, fie despre anumite evenimente, care par incredibile. Chiar să-i fi spus Iisus lui Petru să meargă să prindă un peşte şi apoi să scoată o monedă din gura peştelui, monedă cu care să plătească darea pentru Templu? Dacă insistăm ca ei să creadă totul, putem sfârşi făcându-le mai mult rău, decât bine. Mulţi oameni renunţă cu totul la credinţa creştină, fiindcă nu pot accepta acest gen de lucruri. Critica istorică ne poate arăta ceea ce este cu adevărat important despre anumite probleme dificile, sau ne poate sugera că nu e cel mai important lucru dacă credem în acest gen de lucruri sau nu. Evanghelia lui Iisus rămâne aceeaşi, indiferent dacă Petru a găsit o monedă sau nu, în gura unui peşte.

Când auzim pentru prima dată ceea ce spune critica istorică, putem să ne umplem de spaimă. Ne putem întreba – sunt Evangheliile inspirate? Unde era Duhul Sfânt, în timpul scrierii lor? Dar tocmai aici suntem chemaţi să credem în Dumnezeu Duhul Sfânt. El era acolo – nu doar în patru scriitori numiţi Matei, Marcu, Luca şi Ioan. El era în sute, poate mii de oameni. El era în întreaga Biserică Creştină, ea fiind cea care l-a binevestit pentru prima dată pe Iisus. Biserica a fost cea care a păstrat învăţăturile lui Iisus, a vorbit despre ele şi a început să le adune pe bucăţele de hârtie.

---

9 *Magnificat*, Luca 1, 46-55 - n. trad.

10 Luca 4, 18 - n. trad.

Biserica a decis mai apoi care relatări erau adevărate, care învăţături aparţineau lui Iisus. Au fost poveşti – ca aceea în care pruncul Iisus a făcut nişte păsărele din lut cărora apoi le-a dat viaţă – pe care Biserica nu le-a considerat adevărate, renunţând la ele. De-a lungul primelor secole creştine, Duhul Sfânt a călăuzit oamenii în adunarea tuturor acestor relatări, iar mai apoi El a călăuzit patru oameni, sau mai puţini, în redactarea lor, redactare care ne-a parvenit sub forma acestor mesaje diferite şi deosebit de interesante. Dacă noi reuşim să vedem Duhul Sfânt în acest proces de formare a Evangheliilor, în mod sigur suntem mult mai entuziasmaţi despre ceea ce găsim, fiindcă găsim ceea ce El vrea să găsim. Şi apoi, evident, Duhul Sfânt rămâne în Biserică. Dumnezeu ne călăuzeşte în lectura noastră asupra Evangheliilor, în aceeaşi manieră în care i-a călăuzit pe primii autori. Cu cât le studiem mai mult folosind instrumentele cercetării moderne, cu atât ar trebui să devenim mai uluiţi despre ceea ce Dumnezeu a aşezat acolo, spre învăţătura noastră.

Mai este ceva ce poate fi câştigat din acest proces. Odată ce admitem că fiecare Evanghelie a fost scrisă pentru o comunitate diferită de creştini, putem avea idee despre ce fel de creştini erau aceştia. Evanghelia după Matei pare să fie adresată creştinilor evrei. Aceştia ştiau multe despre iudaism, dar erau constrânşi să părăsească sinagogile evreieşti. Evanghelia după Marcu dă impresia că se adresează celor care au suferit persecuţii. În toată Evanghelia, el îi îndeamnă să nu renunţe, ci să-şi păstreze credinţa. Ei nu înţeleg ce se întâmplă, tot aşa cum nici ucenicii Lui Iisus nu înţelegeau ce făcea El. Dar nu are importanţă. Curând, toate se vor sfârşi, iar lucrarea lui Dumezeu va fi descoperită pe faţă. În Luca ies în evidenţă neamurile, samarinenii, săracii. Luca e de partea celor săraci. El doreşte o răsturnare a lumii, o îmbunătăţire a situaţei pentru cei săraci. Evident, Luca scrie unei comunităţi în care cei mai mulţi erau ne-evrei, care cuprindea categorii neagreate de evrei, probabil evrei săraci ce nu-şi puteau permite o respectare riguroasă a Legii mozaice. Din Actele Apostolilor ştim că Luca a fost tovarăşul lui Pavel, acesta din urmă constituind Biserici creştine între neamuri şi evrei, bogaţi şi săraci. Din Evanghelia după Luca ies la iveală genul de oameni care alcătuiau Bisericile lui Pavel. Dar Ioan? El este un scriitor plin de mister. Ioan scrie mult despre intuneric şi lumină. Întunericul este pretutindeni, dar lumina firavă din mijlocul lui nu se va stinge. Moartea este peste tot, dar viaţa poate fi găsită de cei ce o caută stăruitor. La Ioan 17 îl vedem pe Iisus vorbind unui grup restrâns de ucenici; aceştia sunt în lume, dar nu ai lumii. Să fie comunitatea căreia îi scrie Ioan o Biserică izolată, înconjurată de necredincioşi? Singur Ioan păstrează relatarea în care

Iisus spală picioarele ucenicilor. Să fie acesta un simbol al comunităţii lui Ioan – creştini care slujesc unul altuia cu adevărat? Prin acest gen de critică obţinem o imagine minunată a primilor creştini. Deşi diferiţi, ei erau credincioşi, ei ne-au transmis Evangheliile, aşa cum le cunoaştem.

Tema acestui mic eseu este mult pprea vastă şi oricum imposibil să-l epuizezi dintr-o dată. Ceea ce vreau să reţinem ca o concluzie sunt următoarele:

1. Creştini şi oameni învăţaţi fiind, noi trebuie să căutăm întotdeauna adevărul. Dumnezeu este adevăr şi, aşa cum zicea Augustin, acolo unde este adevărul, acolo îl vom găsi pe Dumnezeu. Nu e nevoie aşadar să ne fie frică de adevăr.
2. Adevărul că Iisus este Fiul lui Dumnezeu nu poate fi demonstrat. Este o problemă de credinţă. A aborda critic Scriptura nu înseamnă a-L infirma pe Iisus. De fapt, adeseori mesajul lui Iisus iese mai bine în evidenţă, atunci când folosim instrumentele analizei critice.
3. Pentru cei care au dificultăţi cu Scriptura, faptul că nu trebuie să o creadă întru totul constituie o mare uşurare; astfel, multe lucruri mai dificile pot fi explicate. Ei pot în continuare să rămână creştini credincioşi.
4. Cei mai mulţi oameni din Occident care studiază Scriptura afirmă că metoda criticii istorice le imbogăţeşte înţelegerea despre Evanghelie şi o fac mai interesantă. De asemenea, Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh devin mai prezenţi, mai vii. Într-un fel, îl eliberează pe Hristos din paginile unei cărţi străvechi, iar El devine Mântuitorul viu pe care vrem să îl întâlnim azi.

ECUMENISMUL ŞI DORUL DUPĂ HRISTOS

Cuvântul „ecumenism” a denit în ultimul timp, pentru unii, un cuvânt murdar. Motivele diferă, în funcţie de grupul de oameni care îl privesc cu suspiciune. Pentru multe grupuri neo-penticostale şi pentru unele biserici protestante evanghelice, ecumenismul reprezintă o diluare a Evangheliei lui Hristos cu teologie liberală sau catolică, ambele privite cu aceaşi doză de antipatie. In multe arii ale ortodoxiei, cuvântul ecumenism a devenit dubios, fiindcă este asociat cu influenţa altor aspecte

occidentale, unele dintre acestea corupătoare pentru societate şi Biserică. Chiar şi în rândul bisericilor care au susţinut în mod tradiţional ecumenismul – anglicanii, protestanţii şi romano-catolicii – se poate observa o anumită oboseală. S-au făcut atât de multe, atâtea conferinţe, o grămadă de bani cheltuiţi, nenumărate comisii de dialog şi se pare că nu suntem deloc mai aproape de idealul mult sperat în secolul trecut. Bisericile noastre sunt încă tot separate, iar în multe aspecte au devenit şi mai divizate. Să vrea Dumnezeu, oare, ca bisericile creştine să rămână divizate spre a exprima tainicele diferenţe ale revelaţiei Sale? Sau bisericile sunt despărţite fiindcă pur şi simplu doar una dintre ele este complet în adevăr şi toate celelelate sunt, în diferite grade, în rătăcire?

Este adevărat că întotdeauna creştinii au fost divizaţi. Epistolele lui Pavel arată că prima generaţie de creştini a fost serios dezbinată în problema respectării sau nerespectării de către ne-evrei a legii mozaice sau a celei privind mâncarea laolaltă dintre evrei şi neamuri. Evanghelia (dar mai ales Epistolele) Sf. Ioan ne prezintă o comunitate creştină dezbinată profund în sinea ei. Marile controverse ale celui de al doilea secol au pornit de la natura lui Hristos şi de la relaţiile intratrinitare. Dacă aceste conflicte au fost în cele din urmă rezolvate cu o mare claritate a doctrinei de marea parte a creştinilor, ea a costat Biserica excluderea arienilor, nestorienilor, monofiziţilor, donatiştilor, montaniştilor şi a multor altora care au fost judecaţi ca fiind în afara adevărului creştin.

Au urmat apoi nefericitele conflicte dintre cele două emisfere creştine, Răsărit şi Apus, conflicte care au condus la Marea Schismă din 1054, de atunci încoace cele două părţi ale Bisericii Creştine fiind divizate. În secolul al XVI-lea, o altă schismă majoră a izbucnit în Europa: Reforma. De atunci, puţine biserici pot afirma că au scăpat de această nefericită ispită umană, a separării.

Fără îndoială că întotdeauna au fost oameni care au regretat aceste schisme şi au dorit ca ele să fie vindecate, dar din păcate, ei au fost minoritari. Tendinţa fiecărei părţi care se desparte de o alta este de a crede cu tărie că ea este în adevăr, iar celaltă greşeşte. Atâta timp cât diferitele Biserici Creştine au existat adeseori separat unele de altele, era uşor de menţinut această poziţie, concluzionând că de vreme ce ceilalţi erau în eroare, ei erau în mod necesar şi păcătoşi, ticăloşi şi damnaţi. Dar, pe măsură ce migraţiile umane au adus creştinii în contact unii cu alţii, a devenit tot mai clar că oamenii pot avea credinţe diferite despre Dumnezeu, Hristos şi Sfântul Duh, îl pot cinsti pe Dumnzeu în multe feluri, dar sunt totuşi profund creştini, credincioşi şi chiar

sfinţi. Oare se poate ca un om, care a fost plin de iubirea lui Dumnezeu şi i-a slujit pe semenii săi cu toată abnegaţie, să fie privit ca un eretic blestemat, fiindcă nu a crezut în prezenţa reală a lui Hristos[11] sau în infailibilitatea Papei sau în adevărul literal al Sfintei Scripturi? Creştinii încep să realizeze că Dumnezeu a lucrat în toate părţile Bisericii Creştine. Dar totuşi, cum vine asta?

Cei mai mulţi creştini cred că Biserica este Trupul lui Hristos; Pavel o zice foarte clar la I Corinteni 12 şi în altă parte. Dar atunci, poate fi Hristos divizat? Sigur că nu! Şi totuşi, dacă următorii lui Hristos, creştinii, sunt prin botez mădulare ale Trupului lui Hristos şi noi le recunoaştem botezul ca fiind valid, tragem concluzia că Trupul lui Hristos a fost divizat şi noi suntem cei care am făcut-o. Singură această reflecţie ar trebui să fie suficientă pentru a dori repararea diviziunilor, vindecarea rănilor pe care le-am provocat sau susţinut în Sfântul Trup al lui Hristos.

Problema a luat un alt aspect atunci când creştini din mai multe biserici vestice au plecat în Africa sau Asia, pentru a înfiinţa noi misiuni creştine. Acolo, principala diferenţă era între cei care credeau în Hristos şi cei care nu. A fost bine că am exportat diferenţele noastre în noile arii creştine? Avea vreo importanţă dacă noii creştini deveneau anglicani, metodişti, romano-catolici sau adventişti de ziua a şaptea, atâta timp cât ei credeau în Hristos? Cei mai mulţi misionari au dat importanţă acestui lucru, dar rezultatul n-a fost ziditor (creştini care s-au bătut pentru convertiţi sau au atacat alţi creştini), aceste modalităţi misionare necreştine şi lipsite de orice dragoste scandalizându-i pe păgânii locali. Încet, încet, a devenit tot mai evident pentru creştini că fragmentarea muncii misionare nu mai poate continua, aşa că s-a întrunit o mare conferinţă misionară, prima de acest fel, la Edinburgh, în 1910. Aceasta a devenit o rampă de lansare pentru Mişcarea Ecumenică. Părţile implicate în această conferinţă – anglicani şi protestanţi, romano-catolicii s-au ţinut deoparte – au căzut de acord că ei trebuie să tindă spre unitate, pentru a-şi canaliza toate energiile spre misiune, fără a se concura într-o competiţie sterilă. Aşa a început căutarea unităţii. A fost o căutare lungă, cu multe tulburări, multe dezamăgiri şi multe scăderi în munca misionară. Au avut loc noi întruniri, s-au format comisii şi în cele din urmă, în 1948, s-a constituit Consiliul Mondial al Bisericilor. Conciliul Vatican II din anii ’60 a adus Biserica Romano-Catolică în totalitatea ei în mişcarea ecumenică şi toţi sperau la un mare pas înainte, poate chiar la unitate, în câteva decenii.

---

[11] În Sfânta Euharistie - n. trad.

Au existat într-adevăr importanţi paşi înainte, care nu pot fi negaţi; în unele părţi ale lumii, bisericile s-au străduit să se apropie sau chiar să se unească; astfel, în Anglia, Biserica Congregaţionistă şi cea Presbiteriană s-au unit, constituind o singură Biserică: Reformaţii Uniţi. În sudul şi nordul Indiei, multe din Bisericile Protestante s-au alăturat anglicanilor, pentru a forma biserici unite. La o scară mai largă, Bisericile au învăţat să se abordeze una pe alta cu mai multe seriozitate şi sinceritate, recunoscând că şi alţii pot fi profund creştini, chiar dacă nu cred în exact aceleaşi lucruri. Este mult mai dificil acum să categoriseşti pe cineva, care nu e membru al Bisericii tale, ca pe o persoană eretică şi ticăloasă, deşi, din nefericire, mai sunt persoane care se grăbesc să o facă. Fără îndoială, cele mai mari schimbări s-au făcut în Biserica Romano-Catolică. Timp de secole, romano-catolicii au pretins că ei sunt singurii creştini adevăraţi, chiar dacă acceptau oficial că şi ortodocşii pot fi priviţi ca şi catolici, cu preoţie validă. Papa Ioan al XXIII-lea şi Conciliul II Vatican au schimbat toate acestea; dintr-o dată, ceialţi creştini au devenit „fraţi separaţi". Acum lucrăm laolaltă în tot felul de comisii, uneori împărţim aceleaşi biserici, învăţăm să discutăm teologie împreună. Au avut loc schimburi între seminarişti, călugări şi călugăriţe, între creştini din diferite parohii. Dialogul a condus la un grad uluitor de înţelegere între romano-catolici şi luterani, îndepărtând, mai mult sau mai puţin, cauzele care i-au separat. S-a ajuns la un mai mare acord şi între romano-catolici şi anglicani, asupra unor subiecte cheie cum ar fi Botezul, Euharistia, Preoţia şi autoritatea în Biserică. Şi, deşi nu suntem, încă, în deplină comuniune sacramentală, se întâmplă destul de des ca anglicani şi romano-catolici să primească sfintele Taine unii de la altarul altora, uneori cu autorizaţie episcopală. Având în vedere diviziunea adâncă de până acum dintre noi, este totuşi uluitor cât de mult ne-am apropiat în ultimii 40 de ani.

Totuşi, mai sunt încă multe piedici de trecut. Primele speranţe asupra a ceea ce s-ar putea atinge s-au dovedit neîntemeiate. Cinci secole de separare nu se rezolvă în câţiva ani. Roma însăşi pare să dea înapoi în ultimii ani, sub influenţa conservatorului Cardinal Ratzinger (şi, fără îndoială, şi a altora din Curia Romană). În acelaşi timp, anglicanii au mai creat un obstacol în calea spre unitate, hirotonid femeile ca preoţi. În primele zile ale ecumenismului, speranţa ca bisericile să se unească într-o singură organizaţie sau instituţie părea posibilă. Într-unele locuri, după cum am notat, s-a reuşit. Aceeaşi speranţă, la o scară mult mai largă, este mai degrabă nerealistă, eclesiologiile diferite ale Bisericilor Protestantă şi Catolică făcând-o extrem de

dificilă, ca şi secolele de tradiţie diferită. Chia dacă teologii reuşesc, destul de des, să ajungă la un acord perfect în probleme teologice spinoase, se pare că laicii nu vor să renunţe la anumite imne pe care ei le cântă sau la clădirea bisericii în care ei se roagă. Putem admite că cele mai multe motive pentru a menţine bisericile divizate nu sunt de ordin teologic, ci ţin de prejudecăţi, îngustime în gândire sau de un mai mare ataşament pentru tradiţiile particulare, decât pentru Evanghelia lui Hristos. Se prea poate ca toţi să fim vinovaţi de asta.

Dar la ortodocşi? Cuvântul „ecumenic" are o evidentă origine greacă şi sugerează o imagine a Bisericii foarte aproape de cea deja existentă a Bisericilor Creştin-Ortodoxe. În ianuarie 1920, Patriarhul Constantinopolului a adresat o enciclică „tuturor bisericilor lui Hristos, oriunde ar fi", pledând pentru „relaţii mai apropiate şi cooperare reciprocă". Această enciclică a fost considerată unul dintre cele mai importante documente fundaţionale ale mişcării ecumneice şi a ajutat la implicarea fermă a Bisericilor Ortodoxe în mişcarea ecumenică. Datorită marelui exod al ruşilor ortodocşi de după Revoluţia din 1917, în special în Paris, dar şi în Anglia sau în altă parte, creştinii occidentali s-au putut afla în contact permanent cu creştini ortodocşi bine educaţi şi edificaţi în credinţă. Ei s-au numărat între membrii fondatori ai Consiliului Mondial al Bisericilor, în 1948, acest lucru având o influenţă considerabilă asupra tinerei mişcări ecumenice, oferind un echilibru catolic în raport cu numeroasele influenţe protestante. Ortodoxia a dat exemplul unei spiritualităţi stimulatoare şi a unei eclesiologii caracteristice, mult mai uşor de acceptat, de către ceilalţi creştini, decât eclesiologia Romei. Împotriva înclinaţiei multor creştini de a vedea în bisericile proprii nişte instituţii, părintele Serghei Bulgakov scria: „Biserica lui Hristos nu este o instituţie, ci o viaţă nouă cu Hristos şi în Hristos, animată de Sfântul Duh". Aceasta propune ca mişcarea pentru unitate să nu fie o mişcare de absorbţie într-un singur corp eclesial, ci o căutare comună a vieţii în Hristos, a prezenţei lui Hristos, care ne aduce pe noi toţi în unire cu El.

Un alt aspect al eclesiologiei creştin-ortodoxe care a fost de mare folos, în special pentru anglicani, a fost concentrarea pe episcopul fiecărei eparhii, ca centru real al Bisericii. Fiecare episcop este centrul catolic al eparhiei sale şi prin comuniunea lui deplină cu toţi ceilalţi episcopi ai Bisericii, întreaga Biserică îşi manifestă unitatea. Chiar dacă ortodocşii au recunoscut dintotdeauna primatul Episcopului Romei (cum au făcut-o de fapt şi anglicanii) şi au recunoscut că el are o responsabilitate specială pentru grija întregii Biserici, ei, asemeni altor creştini, nu i-

au acordat gradul de autoritate pe care i-o oferă Biserica lui, Romano-Catolică. O structură mai lejeră, egală, a autorităţii pare să fie mai conformă cu învăţătura lui Iisus.

Datorită accentului ei patristic, teologia creştin-ortodoxă este acum parte a lumii teologice. Lossky, Bulgakov, Zernov, Zizioulas, Florovsky, Meyendorf, Schmemann sunt nume care acum sunt larg recunoscute şi foarte apreciate în sânul lumii creştine occidentale. Stăniloae aşteapă doar o traducere competentă, pentru a fi la fel de respectat. Teologia occidentală are nevoie de această influenţă creştin-ortodoxă, pentru a echilibra balanţa teologiei occidentale, uneori supărător de analitică. Este trist, aşadar, să observăm că în ultimii ani au fost multe retrageri ale Bisericilor Ortodoxe din mişcarea ecumenică, şi nu e deloc greu să ne dăm seama de ce. Naţionalismul joacă un rol foarte important; în ciuda condamnării, în 1872, a filetismului, Bisericile Orotodoxe se identifică prea intim, adeseori, cu ţările lor, şi văd în orice mişcare ce vine din afară o ameninţare la adesa identităţii lor. Acest gen de naţionalism – identificat cu voia lui Dumnezeu – a condus întotdeauna la mişcări violente şi periculoase de extremă dreaptă, care nu au nimic de a face cu mesajul Evangheliei. Influenţa corupătoare a secularismului vestic i-a speriat pe mulţi dintre cei care abia scăpaseră de întunericul comunist – iată o altă problemă complexă. Comunismul a creat un fel de protecţie, asemenea zidurilor temniţei, care a ţinut departe unele influenţe rele, dar cu preţul inacceptabil al pierderii libertăţii umane şi al imposibilităţii de a propaga liber Evanghelia lui Hristos. Creştinii occidentali sunt conştienţi de relele consumerismului, capitalismului, drogurilor şi a promiscuităţii sexuale şi îşi pot oferi experienţa fraţilor şi surorilor ortodocşi, spre a face faţă problemelor lumii moderne. Sunt aspecte ale vieţii moderne pe care creştinii trebuie să le discute împreună, spre a înţelege natura răului şi spre a-i oferi bunătatea ca alternativă. Dacă creştinătăţii îi este dat să mărturisească Iubirea într-o lume din ce în ce mai globalizată, ea trebuie să vorbească cu o singură voce, şi nu să fie dezbinată în sinea ei. Dacă azi, creştinii trebuie să menţină puritatea credinţei lor împotriva alternativelor liberale şi gnostice sau, mai ales, a extremelor penticostaliste[12] sau a religiei New-Age, ei bine, atunci este nevoie să construim laolaltă o tradiţie creştină vibrantă, care să se bazeze pe cele mai erudite cercetări patristice, pătrunderi teologice şi studii biblice disponibile în diferitele noastre biserici.

[12] Cu sensul: harismatice sau neo-harismatice.

În cele din urmă, noi înşine trebuie să ne reîntoarcem la Hristos. Nu trebuie să tânjim după o Biserică puternică, ci după una plină de prezenţa lui Hristos. Durerea dezbinării trupului creştinătăţii trebuie să fie durerea de a-i vedea pe următorii lui Hristos separaţi unii de alţii. Toţi cei botezaţi sunt încorporaţi în Trupul lui Hristos şi sunt mădulare ale acestui Trup. Cum ar putea să nu ne doară când vedem acest trup fărâmiţat? Iisus a spus: „Dacă îţi vei aduce darul tău la altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, şi mergi întâi şi împacă-te cu fratele tău şi apoi, venind, adu darul tău. ” (Matei 5, 23-24) Putem să ne împărtăşim cu Sfintele Taine, fără să ne pese că fraţii şi surorile noastre în Hristos nu pot veni la împărtăşire cu noi? Se pare că drumul spre unitatea creştină este unul dificil, nu doar din cauza dificultăţilor teologice şi a memoriei istorice necruţătoare. Este şi o chemare la iubire pentru noi, cei care nu am iubit, la recunoaşterea faptului că şi noi am greşit, la a ne regreta egoismul şi lipsa noastră de dragoste faţă de alţi fii ai lui Dumnezeu care, şi ei, îl iubesc pe Hristos. Pocăinţa este întotdeauna grea şi nu o acceptăm uşor, dar ea duce la umilinţă, iar umilinţa este o virtute care-L exprimă atât de exact pe Hristos, încât ne dăm seama că L-am aflat, de fapt, pe Hristos. În căutarea unităţii creştinilor, noi descoperim că L-am aflat pe Hristos.

MISIUNE PENTRU LUME

„*Biserica există prin misiune, aşa cum focul există prin ardere*.”

Când sfântul Pavel s-a întâlnit cu Hristos pe drumul Damascului şi, câteva zile mai târziu, a fost botezat de Anania, prima s-a acţiune a fost să predice evanghelia poporului din Damasc. Aceasta a fost o reacţie comună a convertiţilor la creştinism; ceea ce ei au descoperit în persoana lui Hristos este atât de minunat, încât ei nu se pot opri să nu o împărtăşască şi altora. Uneori predica lor era destul de limitată, iar ei, lipsiţi de sensibilitate sau chiar aroganţi în ceea ce spuneau, dar experierea lui Hristos nu îngăduie tăcerea; „Noi nu putem să nu vorbim despre cele ce le-am văzut şi auzit.”

Lucrurile au continuat la fel, de-a lungul secolelor creştine. În ciuda dificultăţilor legate de o călătorie din acele vremuri, de pericolele drumului, de riscul de a predica o nouă religie unei societăţi păgâne care adesea îi ucidea pe noii apostoli, creştinii au străbătut întregul bazin mediteranean până în cele mai îndepărtate părţi ale Europei şi Asiei, predicând Evanghelia lui Hristos. Mulţi au fost martirizaţi, alţii au dus civilizaţia şi cultura în ţările încă insuficient formate şi consolidate. Metodele lor au fost cele mai diferite ; unii (Chiril şi Metodie, de exemplu) au început prin a inventa un alfabet şi o nouă limbă pentru a putea traduce Scriptura. Creştinismul primar s-a răspândit la început în rândul claselor de jos, a sclavilor şi oamenilor de rând, şi în timp s-a ridicat şi s-a afirmat ajungându-se până la convertirea Împăratului. Unii misionari târzii predicau în primul rând regilor şi prinţilor, sperând că aceştia, o dată convertiţi, vor atrage după ei şi oamenii de rând. Unele ţări au fost convertite cu forţa – o putere creştină le-a învins şi le-a impus o nouă lege, care presupunea şi aderarea la creştinism. Alte ţări au devenit creştine pe nesimţite; nimeni n-a ştiut vreodată cum s-a strecurat creştinismul în comunitate, atingând tot mai multe persoane, până a apărut o Biserică.

Însă imboldul misionar n-a fost unul permanent. Pe măsură ce comunităţile creştine se aşezau, au devenit mai preocupate de problemele interne. În timpul Evului Mediu, islamul a încercuit creştinismul şi i-a împiedicat pe creştini să să extindă spre sud şi est. Preoţii şi episcopii s-au concentrat pe menţinerea comunităţilor deja existente şi pe păstorirea acestora. Uneori erau distraşi de la misiune de preocuparea de a crea imperii puternice, de a-şi desăvârşi cariera sau de a se bucura de averile agonisite necinstit. Creştinismul a fost de multe ori corupt şi, în această stare putredă, a uitat că mesajul lui Hristos are nevoie să fie împărtăşit lumii întregi. Creştinismul răsăritean a trăit mai apoi dezastrul cuceririi otomane şi misiunea a devenit aproape imposibilă. Tot ce puteau face era păstrarea purităţii credinţei lor.

În Vest, Renaşterea din secolul al XV-lea a îndemnat oamenii să privească în afara Europei. Marinarii au explorat mările şi au descoperit pământuri noi, imperii noi au luat fiinţă cu repeziciune, primele fiind create de Portugalia şi Spania, iar mai târziu de Franţa, Anglia şi Olanda. Istoria acestor imperii nu e întotdeauna prea luminoasă, în cele mai multe dintre ele oamenii au fost exploataţi, masacraţi şi înrobiţi. Dar, în acelaşi timp, creştinii au admis că şi aceştia aveau nevoie de Hristos, aşa că în aceste imperii au fost întemeiate noi Biserici şi milioane de noi convertiţi şi-au găsit locul în sânul creştinismului. Se poate spune că secolul al XIX-lea a fost cel

mai plin de misionarism. Misionarii tindeau să facă misiune în imperiile create de ţările lor. Aşa se face că imperiile Spaniei, Portugaliei şi Franţei au devenit preponderent catolice. Imperiul Britanic a devenit locul de răspândire a Anglicanismului, dar şi romano-catolicii şi anumite biserici protestante au creat misiuni prospere în acest spaţiu. Rezultatul – majoritatea creştinilor nu trăiesc azi Europa, ei pot fi găsiţi pe fiecare continent, uneori în proporţii uimitoare.

Orice bilanţ ne-ar dovedi că avem de a face cu un succes; dar este un succes care ridică multe probleme. În multe locuri, creştinismul a mers mână în mână cu cucerirea, civilizaţia occidentală fiind la fel de „predicată" ca şi Evanghelia. În cadrul misiunilor creştine, populaţia locală învăţa limba cuceritorului, învăţa să citească Biblia, acest din urmă lucru oferind şi şansa unei integrări mai fericite în noua societate. Munca misionarilor s-a extins la răspândirea educaţiei, şcolilor, îngrijirii medicale, spitalelor sau chiar a metodelor îmbunătăţite de agricultură, şi era dificil de apreciat dacă băştinaşii îmbrăţişau creştinismul pentru a beneficia de aceste avantaje sau din cauza iubirii lor reale pentru Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Mişcarea misionară a dat roade extraordinare, dar a lăsat fără răspuns o serie de întrebări la care noi trebuie să răspundem, astăzi:

1. Ce este misiunea?

Cuvântul „misiune" se trage din cuvântul latinesc „mitto – eu trimit". Aşadar, misiunea are a face cu „trimiterea". Interesant de amintit că până în secolul al XII-lea cuvântul era folosit doar pentru o singură trimitere, trimiterea de către Dumnezeu Tatăl, a Fiului său în lume. Această observaţie e utilă pentru noi: misiunea nu îşi are originea la noi, ci la Dumnezeu. Dumnezeu a avut iniţiativa trimiterii Fiului Său, spre a se naşte dintr-o Fecioară din Nazaret. Şi tot Dumnezeu este inima misionarismului creştin, nu doar fiindcă misionarii predică despre Dumnezeu, ci şi fiindcă Dumnezeu îi susţine şi îi mişcă. Se poate spune că dacă noi „nu facem misiune" în vreun fel, cumva nu ascultăm de Dumnezeu.

Către cine suntem trimişi acum? La început era uşor, misionarii porneau din ţările creştine ale Europei, iar mai târziu, din America, spre popoarele necreştine ale Asiei şi Africii. Dar azi, când o parte atât de mare a Africii este creştină şi cea mai mare parte a Europei este post-creştină, misiunea ar putea merge într-o direcţie opusă. Misiunea poate văzută ca o mişcare dinspre creştin spre necreştin. Văzând-o aşa, ne dăm seama că misiunea trebuie să aibă loc în propria noastră societate; nu mai e

nevoie să traversăm mările spre a ne angaja în misiune, ea poate fi făcută cu vecinul de lângă noi.

2. Ce predicăm noi, misionarii?

Este uşor de zis că noi predicăm Evanghelia. Dar de fapt, noi o facem în moduri diferite, în funcţie de tradiţia noastră religioasă. Cei dintr-un mediu protestant, vor predica o Evanghelia a convertirii, vor cere oamenilor să se pocăiască de viaţa lor necreştină, să-L accepte pe Hristos ca Mântuitor şi să se boteze, ca semn văzut că păcatele lor au fost spălate. Misionarii dintr-un mediu mai catolic (sau ortodox) vor încerca întâi să creeze o Biserică, botezul fiind săvârşit întru Trupul lui Hristos, şi semnul văzut al Trupului lui Hristos este Biserica Creştină.

Se mai pune şi întrebarea: care Evanghelie o vom predica? Să începem, oare, cu învăţăturile lui Iisus şi să arătăm că El a propovăduit într-o lume în care oamenii ar trebui să se iubească între ei, aşa cum arată Predica de pe Munte? Sau vom pune un accent mai mare pe parabola Samarineanului milostiv, spre a arăta că nici o parte a societăţii nu poate fi socotită respinsă? Iisus a avut legături cu samarinenii, cu prostituatele şi cu politicienii. Acest lucru ar trebui să ne spună ceva despre iubirea lui Dumnezeu şi despre felul oamenilor pe care Dumnezeu îi vrea în Biserica Sa. Să predicăm deci toate acestea? Sau să ne concentrăm asupra evenimentelor vieţii lui Iisus, să povestim istoria Naşterii Domnului, trimiterea Lui în lume de către Dumnezeu Tatăl, moartea Lui în lupta cu răul, biruinţa asupra morţii? Predicarea Evangheliei către unii care nu au auzit-o niciodată ne va provoca să medităm la ceea ce este cel mai important în Evanghelie. Ne vom gândi mai mult şi la cei cărora le predicăm. Care parte a Evangheliei vor s-o audă ei mai întâi?

Predicăm Evanghelia. Dar fiecare dintre noi, creştinii, trăim Evanghelia în conformitate cu convenţiile societăţii din care provenim. Evanghelia poate fi foarte strâns legată de poporul nostru. Misionarii englezi, care au predicat Evanghelia în Africa, au accentuat virtuţile specifice englezilor. Aşa se face că misionarii secolului al XIX-lea au pierdut mult timp încercând să-i convingă pe convertiţii lor să se îmbrace ca domnii şi doamnele secolului al XIX-lea, deşi aceste haine nu erau deloc potrivite climatului african. Misionarii impuneau, de obicei, propria lor de muzică şi propriile imnuri. Chiar şi astăzi, în adunările din Asia şi Africa se pot auzi cântări englezeşti, într-o limbă care nu se potriveşte deloc cu aceste melodii. Aşa s-a ajuns la a se crede că pentru a deveni creştin în tradiţia anglicană înseamnă pur şi simplu a

deveni englez! De altfel, există lungi discuţii în lumea misiunilor despre acea Evanghelie pură, separată de specificul cultural în care ea s-a dezvoltat şi a fost iniţial propovăduită, care să fie astfel înrădăcinată într-o nouă cultură. De cele mai multe ori, doar atunci când suntem în situaţia de a predica Evanghelia altor popoare realizăm cât de mult a fost influenţată propria noastră înţelegere a Evangheliei, de cultura propriului nostru popor sau chiar de clasa socială căreia îi aparţinem. Creştinismul anglican s-a format în sânul păturii sociale mijlocii engleze şi din acest motiv este destul de străin oamenilor din clasa muncitoare. Creştinismul românesc s-a format mai ales la sate; poate fi el predicat comunităţilor urbane, care au pierdut orice contact cu viaţa rurală?

3. Cum putem „face misiune” acasă?

În ţările occidentale a devenit din ce în ce mai clar că misiunea adevărată nu se mai face în Africa sau America de Sud, ci acasă. Dar în România? Pentru a face această misiune acasă, este nevoie să vedem societatea în acelaşi mod în care am vedea un popor străin.

a) Să ne amitim că Acela care ne trimite este Dumnezeu. El ne trimite fiindcă Îi iubeşte pe aceşti oameni, El i-a creat. Ei sunt copiii Lui şi doreşte ca ei să-L cunoască, pentru a se putea bucura de iubirea Lui. Când dăm peste oameni care nu-L cunosc pe Dumnezeu, trebuie să ne dăm seama că Domnul ne cere să-L facem cunoscut acestora.

b) Să-i identificăm pe oameni. Pot fi vecinii noştri sau un grup de oameni de la celălalt capăt al satului. Pot aparţine unei culturi diferite – pot fi ţigani, de exemplu – sau orăşeni care n-au cunoscut niciodată tradiţiile vieţii rurale.

c) Mai este nevoie şi să învăţăm limbajul lor; chiar dacă vorbesc româneşte, ştim că limbajul este mai mult decât cuvinte, limbajul implică şi cultura. Când mergem într-o nouă comunitate, întâi trebuie să ascultăm cu atenţie. Nu e recomandabil să vorbim despre icoane, celor ce cred că icoanele sunt doar portrete de sfinţi sau, mai rău, idoli pentru închinat. Nu e bine să spunem oamenilor să meargă la Sf. Liturghie, dacă ei n-au habar de ideile despre Dumnezeu şi Hristos, care sunt incluse în Sf. Liturghie. În orice comunitate nouă, întâi trebuie să ascultăm, să învăţăm, înainte de a vorbi şi încerca să dăm lecţii.

d) Creştinismul nu este doar o religie a cuvintelor sau o învăţătură sau doar nişte poveşti. Creştinismul este acţiune, acţiune izvorâtă din iubire. Când şi-au început

munca în Africa, misionarii începeau aproape întotdeauna cu ridicarea unui mic centru medical, cu îngrijirea bolnavilor, cu ajutorarea săracilor. Ei i-au învăţat pe oameni să facă o agricultură mai performantă spre a se hrăni mai bine, i-au înăţat să citească pentru a obţine slujbe mai bune. Ei au făcut toate acestea pentru ei, fiindcă erau lucruri bune şi fiindcă ei aveau nevoie de ele. Acestea au dovedit că lor le pasă de aceşti oameni şi atunci când ei le-au povestit despre Iisus, cel care Îi iubeşte, au fost crezuţi, fiindcă oamenii au văzut această dragoste în misionari. Misiunea fără dragoste este lipsită de sens. Uneori, cel mai greu lucru pentru un misionar este să iubească. Oamenii de la celălat capăt al satului românesc pot fi murdari, insuportabili, violenţi şi de multe ori beţi şi nu este deloc uşor să iubeşti astfel de oameni; şi totuşi Dumnezeu îi iubeşte. Să începem aşadar să învăţăm să-i iubim şi aşa putem să le împărtăşim Evanghelia. O Biserică ce vrea să facă muncă misionară în vecinătate, trebuie să se întrebe întâi: „Ce putem face pentru a arăta acestor oameni dragostea noastră?"

e) Se zice de multe ori că prima persoană care are nevoie de convertire este chiar misionarul. Este un îndemn la smerenie, fiindcă imediat ce începem să propagăm Evanghelia, dacă suntem oneşti, ne dăm seama că noi înşine n-o trăim în toată profunzimea ei. Pe măsură ce vorbim despre Hristos, ne dăm seama că noi nici noi nu îl cunoaştem foarte bine. Explicăm parabolele şi suntem izbiţi de mesajul lor, ca şi cum atunci l-am auzi pentru prima dată. Uneori tocmai oamenii pe care încercăm să îi evanghelizăm ne învaţă Evanghelia, Hristos ne vorbeşte prin ei. Dacă vrem ca misiunea să ne fie încununată de succes, este nevoie să fim smeriţi, să luăm aminte la noi înşine şi să nu încetăm a-L întreba pe Dumnezeu unde greşim. Cu toţii cunoaştem figura misionarului arogant, absolut convins că are mereu dreptate, folosind Evanghelia ca pe o armă împotriva convertiţilor, spre a-i constrânge la supunere. Hristos însă n-a făcut aşa.

4. Cine poate fi misionar?

Majoritatea misionarilor din Africani era alcătuită din laici. Bisericile occidentale au trimis profesori, surori medicale, medici, asistenţi sociali, mecanici, constructori şi agricultori, dintre care unii erau laici, unii chiar căsătoriţi, având copii. Unii au fost călugări sau călugăriţe şi doar o mică parte a lor au fost preoţi. Dar toţi predicau Evanghelia; preoţii în biserici prin predici, iar ceilalţi o făceau prin munca

lor. Iar unii, o predicau fără cuvinte – manifestau dragostea lui Hristos în viaţa lor prin dorinţa lor de a sluji altora, cu toată priceperea lor.

Cei mai mulţi creştini lasă misiunea pe seama clericilor, ceea ce nu este bine deloc. În primul rând, fiecare suntem purtători ai lui Hristos; fiecare dintre noi ar trebui să-L căutăm şi să-L cunoaştem pe Hristos într-un mod care să ne facă doritori de a-L împărtăşi altora. Dacă nu vorbim cu nimeni despre Hristos, ar trebui să ne punem serios întrebarea dacă îl iubim de fapt în realitate. Sau să recitim Evangheliile şi să observăm cât de des Hristos însuşi a spus ucenicilor să întâlnească alţi oameni şi să le predice Împărăţia lui Dumnezeu. Sfântul Matei îşi încheie Evanghelia aşa: „Drept aceea, mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-i să păzească toate câte v-am poruncit vouă."

În al doilea rând, preoţii se ocupă în marea parte a timpului lor de creştini, de cei ce vin deja la biserică. Laicii îi întâlnesc pe ceilalţi oameni la servici, în magazine şi acasă. Laicii sunt într-adevăr trupele din prima linie a Bisericii, în munca misionară. O primă urgenţă pentru preoţi este pregătirea oamenilor din Biserică pentru a fi misionarii lui Hristos. Modalitatea în care acest lucru poate fi realizat ar trebui dezbătută într-o comunitate prin multe discuţii interesante.

5) Cum este afectată Ortodoxia din România de urgenţa misiunii?

În ultimele cinci decenii, Biserica Ortodoxă a fost prea puţin implicată in activitate misionară, în afara păstoririi propriilor credincioşi, ceea ce nu este surprinzător. Cea mai parte a timpului, comunităţile ortodoxe au fost înăbuşite sau înconjurate de Islam, iar în secolul trecut multe dintre Bisericile Ortodoxe au fost oprimate de comunism. Ţările ortodoxe ca Grecia, de exemplu, n-au fost sub comunism, dar n-au avut un imperiu spre care efortul misionar să fie canalizat. În acelaşi timp, bisericile ortodoxe din America sau Africa erau constituite în mare parte din imigranţi (de obicei greci) şi preocupate cu păstorirea grecilor, ruşilor şi a românilor din acele locuri. Doar în ultimii ani, comunităţile ortodoxe au o componenţă semnificativă de englezi, francezi sau germani. În trecutul ei recent, Ortodoxia nu are o tradiţie a misiunii din care să înveţe.

Situaţia de acum este însă diferită. România este o ţară foarte creştină şi credinţa a supravieţuit anilor de comunism cu o mare putere. Dar nimeni nu poate avea pretenţia că totul este perfect; în fiecare parte a ţării există zone ale societăţii în afara credinţei creştine active. Aceste zone trebuie identificate – mulţi se consideră

creştini, dar cunosc foarte puţine despre propria lor credinţă. Biserica încă mai are de învăţat să răspundă libertăţilor şi nevoilor unei societăţi post comuniste. Teologia trebuie să înveţe să răspundă provocărilor teologiei occidentale şi gândirii critice derivate din postmodernism şi lumea seculară – toate fac parte din misiune. Nu doar oamenii au nevoie de evanghelizare, cultura şi gândirea filosofică, ştiinţa şi activitatea politică trebuie îmbrăţişate de Evanghelie.

România posedă încă o mare forţă şi metodele misionare depind de aceste forţe. Liturghia s-a dovedit în trecut o formă eficace de misiune şi cateheză. Dar şi ea variază de la o parohie la alta; comunităţile şi preoţii trebuie să abordeze critic propriul mod de a sluji Liturghia spre a observa dacă ei prezintă prin ea cea mai atractivă faţa a lui Dumnezeu înspre lume. Să se întrebe dacă ocaziile minunate de cateheză oferite de Liturghie sunt fructificate adecvat. În multe biserici, de exemplu, după Liturghie se constituie grupuri de discuţie care discută despre Evanghelia zilei. Iată o ocazie pentru cei din afară de a auzi despre credinţa creştină de la alţi oameni, nu preoţi, ci oameni ca şi ei, cu aceleaşi griji şi bucurii. Binenţeles, icoanele pot fi folosite ca un ajutor vizual pentru cateheză, pentru dezvoltarea teologiei, captarea imaginaţiei şi pentru întărirea rugăciunii. Dar ele *au nevoie* să fie explicate, deoarece altfel pot fi uşor înţelese greşit şi privite ca idoli sau ca o formă de artă medievală fără nici o relevanţă pentru viaţa secolului XXI.

Poporul creştin ortodox din România are mult de lucru. În primele secole, creştinismul a răsturnat lumea romană; pe măsură ce ne implicăm în misiune, ne vom vedea propriile vieţi răsturnate, vom vedea Evanghelia prinzând viaţă. Vom vedea că însăşi creştinismul este mai mare decât ne-am imaginat; Îl vom găsi pe Hristos în cele mai surprinzătoare locuri. Poate vom crede că noi Îl ducem pe Hristos în locuri în care El nu este deja şi vom fi surprinşi găsindu-L, aşteptându-ne acolo. „Biserica există prin misiune, aşa cum focul există prin ardere.” Când începem să gândim şi să vorbim cu alţii despre misiune, focul ne aprinde inimile. Şi, în cele din urmă, cei care se convertesc suntem chiar noi.

O INTERPRETARE LA IOAN 17, 21-23 – UNITATE SAU MISIUNE?

1. INTRODUCERE

La prima vedere interpretarea versetelor de la Ioan 17, 21-23 pare relativ simplă. Acolo Iisus se roagă pentru unitatea Creştinismului, pentru ca unitatea aceasta să aducă lumea la credinţă.

În orice caz, se pune întrebarea: a prevăzut Iisus dezbinarea şi s-a rugat pentru vindecarea ei ? Sau Ioan[13] avea motive serioase să folosească – sau să compună – această rugăciune, la sfârşit de secol întâi ? La prima întrebare este aproape imposibil de răspuns; la cea de a doua, Evanghelia însăşi dă mărturie despre dezbinarea care apăruse deja între creştini, la sfârşitul secolului întâi. Înainte de a decide dacă această rugăciune este îndreptată sau nu spre vindecarea acestor diviziuni, este necesar să schiţăm care erau elementele de dezbinare care afectau cercul ioanin, în măsura în care Evanghelia însăşi le sugerează. Există cel puţin, încă două alte posibilităţi, care nu afectează deloc ecumenismul primului secol. Prima, rugăciunea se referă la unitatea din biserica ioaneică. Evident, au avut loc conflicte cu ceilalţi, creştini şi evrei din afara comunităţii ioaneice, dar, probabil, ei au fost imediat separaţi; ameninţarea prezentă era o nouă schismă, lucru reflectat de asemenea în epistolele ioanenice. Ultima posibilitate ar fi aceea că unitatea dintre oameni este o etapă înaintea unităţii cu Dumnezeu, unitate pe care Fiul însuşi o experimentează cu Tatăl.

2. ORIGINEA EVANGHELIEI

Pare să fie larg acceptat faptul că Evanghelia după Ioan a fost redactată în forma sa finală spre sfârşitul secolului întâi[14], dar geneza sa a a vut loc cu câteva decenii în urmă, în sânul comunităţii ioaneice[15]. Şi mai în urmă există o tradiţie a zicerilor şi a vieţii lui Iisus, tradiţie care e complet distinctă de Evanghelia după Ioan, cea a sinopticilor. Acest lucru este foarte important fiindcă dovedeşte că, conflictele şi diviziunile ce răzbat din Evanghelia după Ioan sunt conflictele şi sciziunile care privesc de mult timp şi în mod exclusiv comunitatea întemeiată de Ioan şi nu sunt tradiţii ale unor conflicte venite din exterior. Evanghelia însăşi se ocupă de cinci grupări[16] semnificative din afara cercului ucenicilor lui Iisus:

---

[13] De-a lungul acestui eseu numele de „Ioan” se referă la autorul Evangheliei a patra, oricine ar fi fost acesta.

[14] BARETT, p. 128 şi mulţi alţi comantatori.

[15] SCHNACKENBURG pp. 72 ş. u.

[16] Se va vedea că este mai degrabă o simplificare decât o reproducere a ceea ce Brown furnizează în *The Community of the Beloved Disciple*.

i) Iudeii

Expresia aceasta, înlocuită uneori de „căpeteniile preoţilor” (11, 47) sau de „fariseii” (1, 24) e în general peiorativă. „Iudeii”, în cele mai multe cazuri, sunt ostili lui Iisus. Refuzând să-I înţeleagă misiunea (8, 21 şi urm.), ei Îl acuză de blasfemie (10, 33), recunosc că El face minuni – chiar că învie morţi (11, 47), dar în loc să vadă şi să înţeleagă că El vine de la Dumnezeu, plănuiesc să-L ucidă. Ei au refuzat lumina şi au ales întunericul, în care nu există speranţă pentru ei. Rolul lor în Evanghelie este crearea unui contrast, folosit de către Ioan pentru a-şi dezvolta propria înţelegere despre persoana şi misiunea lui Iisus.

Din punct de vedere istoric, este dificil de eludat asemănarea acestor Iudei cu fariseii care au dominat iudaismul, după căderea Ierusalimului, cei care i-au expulzat pe creştinii iudei din sinagogi. Evenimentul acesta (prezentat în mod special la Ioan cap. 9) este evident unul din trecut. Nu există cale de întoarcere sau speranţă de împăcare, deşi durerea excluderii rămâne. Este greu de crezut că rugăciunea „ca toţi să fie una” s-ar referi, în orice fel, la aceşti Iudei.

ii) Ucenicii lui Ioan Botezătorul

Una dintre temele fascinante ale Evangheliei după Ioan este locul ocupat de Ioan Botezătorul. Evident, Botezătorul este o persoană importantă, „omul trimis de Dumnezeu” „spre a mărturisi despre lumină” (1, 6-7). El este primul care îl recunoaşte pe Iisus ca trimis al Lui Dumnezeu. Relaţia lui cu Iisus era una apropiată – cum sugerează şi sinopticii – şi nu este întru totul exclus ca mişcarea lui Iisus să se fi născut din cea a lui Ioan Botezătorul, înainte sau după moartea acestuia. În plus el, este constant redus ca importanţă: ucenicii îl părăsesc în favoarea lui Iisus (1, 35), el trebuie să se micşoreze, iar Iisus să crească (3, 30). Acest din urmă lucru este atât de accentuat, încât nu putem să nu facem legătura cu fragmentul din Faptele Apostolilor unde se aminteşte că existau grupuri de ucenici care nu recunoşteau decât botezul lui Ioan (18, 25; 19, 3) – şi putem presupune că, în comunitatea ioaneică, sau aproape de ea, exista un astfel de grup care recunoştea că Iisus e un învăţător, poate chiar Mesia, dar doreau să-l venereze pe Ioan Botezătorul oarecum în dauna lui Iisus. Ioan este foarte categoric faţă de ei, dar nu ostil; apare evident că acest grup se află în relaţii prieteneşti cu comunitatea lui; de fapt, Ioan chiar speră să-i aducă pe ai săi în sânul acestei comunităţi. Putem vedea în acest grup cel mult o parte a comunităţii ioaneice cochetând cu schisma. Poate că ei sunt o parte dintre cei pentru care Iisus se roagă „să fie una”, deşi, în orice caz, acest lucru nu este deloc sigur.

iii) Evreii cu o credinţa slabă

Uneori, în Evanghelie, iudeii sau câte un fariseu vorbesc fără obişnuita ostilitate. Ei reprezintă oameni care cred în Iisus ca şi Mesia cel ce va să vină, poate au împărtăşit şi ei experienţa expulzării din sinagogă, dar credinţa lor nu se ridică la hristologia înaltă dezvoltată de comunitatea lui Ioan, spre sfârşitul secolului. Putem vedea unul dintre ei în persoana lui Natanael, care a crezut că „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu... regele lui Israel." (1, 49), dar i s-a promis mai mult. Şi mai evident, aceşti de iudei sunt reprezentaţi în persoana lui Nicodim – un fariseu prietenos faţă de Iisus şi care-L recunoştea ca pe un mare învăţător, a cărui putere era confirmată de semnele ce le făcea. Dar şi el s-a dovedit dureros de slab în felul cum îl înţelegea pe Iisus ca purtător al unei noi vieţi şi lumini. Faptul că el a venit la Iisus în secret, noaptea, ne sugerează că el îi reprezenta pe cei ce au crezut în Iisus, dar nu şi-au mărturisit credinţa şi au rămas în sinagogă[17]. Mai la vale, îi întâlnim în Evanghelie pe cei care găsesc că învăţătura lui Iisus prea greu de urmat şi „nu mai umblau cu El". Se pare că Ioan l-a introdus în scenă deliberat pe Natanael, mai întâi, a cărui înţelegere aproape că a cuprins realitatea lui Iisus; apoi a continuat cu Nicodim, a cărui credinţă era mai puţin puternică; după care au urmat toţi cei ce au alunecat din credinţă, aşa cum se arată în capitolul 8, unde sunt zugrăviţi cei care punea întrebări cu o ostilitate evidentă; în fine, în capitolul 9 sunt prezentaţi cei care i-au izgonit pe credincioşi din sinagogi, iar în capitolul 11 (vs. 49 *sq*.) apar şi arhiereii care constată şi recunoasc realitatea puterii lui Iisus, dar sunt decişi să-şi ducă până la capăt planul de a-L ucide. Evreii cu credinţa slabă au devenit evreii cei mai ostili lui Iisus. Să fie vorba de o simplă rememorare a istoriei care a condus – în vremea când Ioan scria Evanghelia – la separaţia finală? Sau să fie un avertisment parţial, pentru creştinii de origine iudee a căror hristologie era slabă (sau, în opinia lui Ioan, ne-existentă), ei trebuind să îmbrăţişeze întreaga hristologie a celorlalţi sau să rişte alunecare în necredinţă[18]? Totuşi, Evanghelia conţine suficiente referiri prietenoase la adresa acestor persoane care să ne îndreptăţească să credem că Ioan se adresează mai degrabă celor care încă fac parte din comunitate, decât celor din afara ei. Oare pledoaria lui avea scopul de ai ajuta pe cei din afară să crească cu înţelegerea în privinţa lui Hristos sau să-i vindece de dezbinare?

---

[17] La Fapte 15, 5 aflăm despre farisei care şi-au mărturisit credinţa în sânul comunităţii creştine dar insistând asupra circumciziunii, ei au eşuat – din punctul de vedere a lui Pavel – în înţelegerea integrală a mesajului evanghelic.

[18] BROWN, 1979, p. 84.

iv) Samarinenii

Încă de timpuriu, unul dintre cele mai bine conturate capitole din Evanghelie este cel dedicat femeii samarinence şi concetăţenilor ei. Este, în mod evident, o grupare de mare importanţă pentru comunitatea ioaneică, dar (aşa cum putem vedea la prezentarea grupului final) destul de diferită faţa de primele trei. Ea nu ameninţă unitatea comunităţii, ci, dimpotrivă, ea parte la succesul şi la triumful Bisericii.

Aflăm la Fapte 8, 4 ş. u. despre o misiune încununată de succes în mediul samarinean, misiune ce pare să fie prima ieşire a creştinismuli în afara lumii evreieşti. Capitolul 4 de la Ioan, cu a sa construcţie îngrijită şi bogată în teologie, sugerează că samarinenii sunt socotiţi o parte foarte semnificativă a comunităţii lor. Însă totul se termină destul de neclar: se porneşte de la o recunoaştere a importanţei lui Hristos, spre o afirmare şi mai înaltă, o recunoaştere a Lui ca „Mântuitorul lumii". Oare, preluând acest titlu grecesc al lui Zeus, să fi vrut autorul să arate că samarinenii aceştia au rupt-o (spre deosebire de evrei) cu constrângerile legii mozaice şi l-au recunoscut pe Iisus ca fiind una cu Cel care este Tatăl tuturor naţiunilor? Sau a vrut să spună că, în cele din urmă, acest grup a alunecat din ortodoxie într-o identificare hetorodoxă a lui Iisus cu un zeu grec? În primul caz, evident, ei nu au nevoie să fie rugaţi pentru a menţine unitatea, dar în al doilea caz, cu siguranţă au.

v) Elinii

Ultimul grup, elinii, sunt o temă neclară şi misterioasă a Evangheliei după Ioan. Ei apar de obicei în momente importante. Iată cazul lui Filip, un evreu cu nume grecesc, care vine dintr-o zonă a Galileii cu o numeroasă populaţie greacă şi este unul dintre primii ucenici chemaţi; la rândul lui, Filip cheamă cu sine pe un altul, demonstrând accentul ioanin pe misiune, ca un răspuns imediat şi necesar la convertire. Acelaşi Filip la 12, 20 ş. u. îi primeşte pe elinii (aproape sigur evrei vorbitori de greacă) care doresc să-L vadă pe Iisus, iar Iisus acordă acestei veniri a grecilor o importanţă uimitoare, o importanţă dincolo de aceşti evrei vorbitori de greacă; slava Fiului Omului, moartea, învierea şi rodnicia misiunii dintre neamuri - sunt teme care, toate, se pot regăsi în acest eveniment. În cele din urmă, cererea lui Filip de la 14, 8 este cea care dă ocazia lui Iisus să afirme că El şi Tatăl una sunt şi să-i asigure pe ascultători că în casa Tatălui sunt locuri pentru mult mai multă lume şi mult mai diversă, decât s-a crezut până atunci. Acelaşi Filip, evreul cu nume elinesc, este cel care sugerează noua lume în care grecii vor fi principalii moştenitori ai Noului Testament. Din această unitate a Tatălui cu Fiul vine rugăciunea ca toţi să fie una –

fără grupuri disidente, schismatice sau ostile – ci una „după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine...” (17, 21). Dar care este natura acestei unităţi?

3. UNITATEA

Este important de observat că unitatea începe cu Dumnezeu. Nu e cazul să punem – în acest punct – definiţii calcedoniene pe seama credincioşilor din primulsecol, dar Ioan arată clar în Evanghelia scrisă de el că Iisus vine de la Tatăl, că între El şi Dumnezeu există cea mai strânsă relaţie posibilă, iar cine l-a văzut pe El l-a văzut pe Tatăl, pentru că El şi Tatăl una sunt. Creştinii trebuie să creadă toate aceste adevăruri. După cum ne spune Käsemann „Credinţa înseamnă un singur lucru; a şti cine este Iisus.”[19] De aici rezultă că orice unitate despre care vorbeşte Ioan are originea în acţiunea divină, nu în cea umană. Creştinii sunt adoptaţi în unitatea Tatălui şi a Fiului. Totuşi, aceasta nu e o relaţie pur şi simplu mistică, individuală cu Tatăl; în rugăciune se spune că ei vor fi uniţi unul cu altul. Unitatea cu Dumnezeu, de care ei se bucură, trebuie să se reflecte în unitatea unuia cu altul; altfel, unitatea ar fi cu siguranţă imperfectă. Cu toate acestea, ei nu-şi pot crea propria unitate; Iisus se roagă lui Dumnezeu, nu apostolilor[20]. Numai Dumnezeu poate dărui unitate, fiindcă unitatea este un dar al naturii Lui.

În al doilea rând, unitatea este ceva organic, nu doar ceva moral. Prin unitatea dintre Tatăl şi Fiul, Tatăl dăruieşte viaţă Fiului. Viaţa este una dintre marile daruri, după Evanghelia lui Ioan, iar fără unitate ea nu poate fi primită. Totuşi, nu unitatea este cea care dă viaţă, ci darul vieţii conduce la unitate.

În al treilea rând, unitatea însăşi este slava lui Dumnezeu. Trebuie să observăm aici că, la Ioan, "δοξα" nu este utilizat cu sensul clasic de „reputaţie, faimă” sau „renume”, ci preia ceva din sensul ebraic al prezenţei reale a lui Dumnezeu sau, cel puţin, cea mai intensă percepţie pe care noi o putem avea despre această prezenţă[21]. Atât în Septuaginta, cât şi în Noul Testament "δοξα" a preluat sensul cuvântului ebraic pentru „putere“ şi „splendoare“. Cel mai adesea, "δοξα" se referă la Dumnezeu, pe când „putere“ şi „splendoare“ sunt componente ale slavei[22] prezenţei dumnezeieşti,

---

[19] KÄSEMANN, p. 25.
[20] KÄSEMANN, p. 58.
[21] KITTEL, pp. 237 ş.u.
[22] În original *Shekinah* (sau „*Shekhinah*, substantiv masculin întâlnit în teologia ebraică şi creştină, cu înţelesul de slavă a prezenţei divine, reprezentată în mod convenţional ca lumină sau interpretată simbolic [în Kabbalism ca un aspect divin feminin]. ORIGINE: mijlocul sec. al XVII-lea din ebraica

deci ale naturii divine; astfel "δοξα" devine o revelaţie a naturii dumnezeieşti. Dumnezeu însuşi nu se poate arăta omului şi nici lumii, dar împărtăşindu-şi slava Sa, Fiului, El a făcut posibilă manifestarea Sa în lume. Slava pe care Tatăl a dat-o Fiului este însăşi natura dumnezeirii Sale, în sânul căreia dumezeirea este unită. Această slavă este împărţită cu ucenicii, un dar preţios despre care C. K. Barett ne reaminteşte: „Slava lui Hristos este obţinută şi cel mai deplin exprimată în Răstignire. Biserica primeşte slava în exact acelaşi mod, prin unitatea în credinţă cu moartea şi învierea lui Iisus şi o exprimă în ascultare şi mai ales în umilinţă, sărăcie şi suferinţă."[23]

Atunci când Ioan utilizează sintagma "δοξα lui Iisus", el vesteşte cât mai clar cu putinţă că Iisus împărtăşeşte natura divină cu Dumnezeu. Ioan subliniază acest lucru insistând asupra faptului că, întrucât, ucenicii su primit „slava" după Înviere, Iisus a avut-o înainte de întemeierea lumii, El a pre-existat cu Dumnezeu. Hristos a renunţat la "δοξα" pentru a deveni om, dar a reluat-o, nu prin Înviere, ci prin suferinţă şi în mod deosebit prin ridicarea Sa pe cruce. O asemenea descoperire a "δοξα" poate fi cunoscută doar de o persoană având "πιστις", dar, spre deosebire de Vechiul Testament, acum accentul este pus nu doar pe simpla cunoaştere, ci mai cu seamă pe participare. Prin participarea ucenicilor la slava lui Hristos, *eschatonul* este făcut prezent şi Hristos însuşi se reîntoarce, acolo unde a fost înainte. Eshatologia devine Protologie, iar limitele timpului cad[24].

O asemenea unitate nu înseamnă uniformitate, ea respectă diferenţele, şi nu se realizează prin forţă. Cuvântul însuşi, viu în toţi cei ce cred, este cel ce elaborează totul întru unitate. „Unitatea nu e constituită de simpatiile personale sau de scopurile comune, ci de Cuvântul care este viu în toţi - aceasta oferă bază comunităţii."[25] Acest lucru ajută la definirea unităţii ca un dar nu static, ci intens dinamic. Şi fiind o lucrare elaborată întru viaţa cu Dumnezeu, reprezintă chiar unul dintre aspectele majore ale eshatologiei lui Ioan.

Poate părea că unitatea la care se gândeşte Ioan aici nu se referă la raportul dintre diferite grupuri de creştini, care au nevoie să fie rechemaţi la o unitate pierdută. Este posibil ca acea comunitate căreia Ioan îi scrie, să fie ameninţată de dezbinare (o dezbinare ce apare mult mai evident în I Ioan 2, 9, ca şi în alt loc) şi ca această

---

târzie, din *šakan*, a locui, a rămâne, a se odihni" cf. *The New Oxford Dictionary of English*, p. 1713, edited by Judy PEARSALL, Clarendon Press, Oxford, 1998.) N. trad.

23 BARETT, p. 513.

24 KÄSEMANN, p. 51.

25 BULTMANN, p. 513.

rugăciune să aibă o însemnătate imediată pentru ei. Dar, chiar şi în acest caz, nu acesta este rostul ei primar, ci unitatea Lui Hristos cu Tatăl şi nevoia absolută ca *această* unitate să se reflecte, nu parţial, ci absolut, în comunitatea creştină. Unitatea se află în natura Evangheliei, ca una dintre condiţiile primirii darului vieţii – scopul major al misiunii lui Hristos. Unitatea are un ţel aflat dincolo de ea – „ ... ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis." (17, 21). Să fie, atunci, sensul acestei rugăciuni, continuarea misiunii Bisericii în lume?

4. MISIUNE

Aici apare o dificultate. În întreaga sa Evanghelie, Ioan realizează o distincţie clară între lume şi ucenicii săi. Cuvântul "κοσμος" pare să prezinte două sensuri, la Ioan; primul se referă la oameni în general, în special însă la cei înstrăinaţi de Dumnezeu; dar, în al doilea rând, mai poate desemna "pământ", opus "cerului" (13, 1) sau, mai limpede, "împărăţia (încă a) celui rău" (12, 31). Credem că, aici, primul sens este cel la care s-a gândit Ioan, de vreme ce el pare că aşteaptă din partea lumii un răspuns la credinţă. Dar cât de mult? Ioan 3, 16 spune „Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ... ". Dar aici este singura ocazie din Evanghelie când se spune că Dumnezeu iubeşte lumea. Iisus i-a iubit pe ai Săi, care erau în lume. El a provocat lumea, a aşteptat ca lumea să-L respingă[26]. El a venit să judece lumea; judecata a venit prin evrei, însă lumea L-a văzut, a văzut minunile pe care El le-a făcut, a văzut că El a venit de la Tatăl, dar L-a respins. Ioan pare că susţine o dogmă a predestinării, aici[27] - căci răspund pozitiv doar aceia din lumea cărora li s-a dat de către Tatăl. El a fost Păstorul, iar oile erau risipite în tot felul de turme; pe acestea, El le-a chemat din sânul turmelor lor spre a fi o turmă şi un păstor. Însă un număr foarte mare de oi sunt lăsate pe dinafară.

Este cel puţin anacronic să încercăm a înţelege locul de la Ioan 17, 21 în sensul preocupării noastre moderne faţă de cele ce ţin de misiunea în lume. Ioan nu se aştepta ca lumea să răspundă ca un întreg, dar era nevoie ca lumea să fie judecată. Unitatea trupului creştin era de natură să facă lumii cunoscut (17, 23) că Iisus este una cu Tatăl. Puţini vor primii această cunoaştere cu bucurie, devenind parte a comunităţiii creştine. Majoritatea o vor respinge, apoi vor fi judecaţi şi condamnaţi ca

[26] BROWN, 1979, p. 64.

[27] KÄSEMANN crede, p. 65, că pentru Ioan „lumea este obiectul misiunii în măsura în care este nevoie pentru a-i aduna pe cei aleşi."

vrednici de pieire. Iisus nu se roagă neapărat pentru convertirea lumii, ci pentru alegerea celor cărora Dumnezeu le-a oferit mântuirea.

Totuşi, aceste versete spun câte ceva despre felul cum înţelege Ioan procesul mântuiri. Versetul 20b se referă la o a doua generaţie de creştini, care au venit la credinţă prin vestirea primilor[28]. Evident, Ioan pune un accent puternic pe predicare, aceasta fiind singura cale prin care oamenii pot afla despre viaţa şi mesajul lui Iisus. Cuvântul vestit de ei (amintiţi-vă de importanţa Logosului în Prolog) participă în persoana Cuvântului pe care ei îl vestesc, are o putere mai mare decât ei, iar întâlnirea cu El provoacă oamenii la a alege şi apoi la a fi judecaţi.

Versetul 20b sună, citit în limba greacă, interesant şi ambiguu, totodată[29]. De obicei, acesta este tradus astfel: „ ... cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor" - este o traducere ce îndreaptă credinţa spre persoana lui Iisus. Sunt cuvinte ce ar putea fi interpretate: „ ... crede prin cuvântul lor despre Mine". În acest caz, acţiunea de a crede devine de sine stătătoare, această acţiune în sine constituind mântuirea. Acţiunea de a crede constituie procesul de convertire, şi nu lucrul care este (de) crezut; o astfel de interpretare posibilă evidenţiază că predicarea despre Iisus – în unitatea lui cu Tatăl – este menită spre a fi acceptată sau respinsă. Este problema pe care o ridică şi v. 21, când specifică elementul esenţial în credinţă: anume că Hristos a fost trimis de Dumnezeu, iar acest fapt implică o relaţie cu Tatăl unică, evidenţiind că mesajul transmis de Fiul vine de la Tatăl. Importanţa cuvântului "απεστειλας" este considerabilă, în acest context, fiindcă pare să însemne nu doar „trimis", ci „trimis în misiune". În Evanghelia după Ioan, cei trimişi nu sunt niciodată ucenicii, ci Iisus singur. El este singurul Apostol adevărat, trimis de Dumnezeu, şi doar spre sfârşit ucenii sunt cuprinşi, şi ei, în această stare. Kittel remarcă faptul că Iisus foloseşte cuvântul „când e preocupat să-şi întemeieze autoritatea pe cea a lui Dumnezeu – care este responsabil de cuvintele şi de faptele Lui (Iisus) şi garantează corectitudinea şi adevărul acestora."[30]

Ideea devine importantă, mai cu seamă atunci când această rugăciune se repetă în v. 23 (sau identifică scopul rugăciunilor anterioare, aşa cum Brown şi Bultmann înţeleg să fie făcut acest lucru), iar termenul-cheie „credinţă" apare schimbat în „cunoaştere". Pare să fie vorba despre o creştere, de vreme ce "γινωσκω" înseamnă "a înţelege lucrurile aşa cum sunt ele cu adevărat", şi nu doar "a avea o opinie". Kittel

[28] SCHNACKENBURG, Vol. 3, p. 190.
[29] BROWN, 1972, p. 769.
[30] KITTEL, p. 405.

adaugă că, în Evanghelia după Ioan, „termenul defineşte apăsat relaţia cu Dumnezeu şi cu Iisus ca o pe tovărăşie personală, unde fiecare este determinat în propria sa existenţă, în mod decisiv, prin celălalt; "γινωσκειν" înseamnă aşadar acceptarea acţiunii iubirii dumnezeieşti în Iisus."[31] Este adevărat că această accentuare pe cunoaştere poate fi pusă în legătură, în cazul lui Ioan, cu idei similare din religiile misterelor gnostice. Asemănarea se poate totuşi infirma, dacă avem în vedere cunoaşterea nu ca pe o cheie tainică spre noi tărâmuri, ci ca înţelegere a faptului că Iisus şi Tatăl sunt una, caz în care este vorba despre o cunoaştere infinit mai însemnată, pentru că îi conduce pe creştini spre mântuire.

5. IMPORTANŢA ECCLESIOLOGIEI

Comparând Evanghelia după Ioan cu Sinopticele, cu Faptele Apostolilor şi chiar cu unele epistolepauline, adeseori se poate nota că Ioan nu prezintă o concepţie ecclesiologică foarte clar conturată. Barett afirmă că Ioan nu este interesat de Biserică în calitatea ei de instituţie, ci de Biserică - martor al misiunii lui Hristos[32]; iar Käsemann crede că „Ioan pare lipsit de eccesiologie, imaginile lui arată nişte ucenici lipsiţi de conştiinţa de a fi adunaţi într-o Biserică. Ei sunt simpli următori ai lui Hristos, deja cetăţeni ai Raiului."[33] Este adevărat că, la Ioan, Biserica nu prezintă genul de ierarhie pe care o vedem în sinoptice, cu Petru, Iacob şi Ioan, ori cu cei doisprezece - jucând roluri deosebite; nici pe cea din Fapte, cu un sinod la Ierusalim condus de Iacob şi de alţi apostoli recunoscuţi. În comunitatea lui Ioan, Ucenicul Iubit este cel mai important membru, şi aceasta nu din cauza autorităţii sale, ci fiindcă „mărturia lui e adevărată" (21, 24). Toţi ceilalţi credincioşi stau împreună cu el, egali, în faţa Domnului, dar aceasta nu înseamnă că ei nu au o eccesiologie, ci doar că nu este vorba despre o eclesiologie ierarhică. Adevăratul lor conducător este Hristos; Sfântul Duh îi călăuzeşte în adevăr (16, 13), iar Cuvântul este adevărata lor sursă de inspiraţie. Aşadar, unitatea inimii şi a minţii este esenţială pentru grup, pentru a nu se sparge în fragmente. Se poate şi ca cei şapte diaconi (miniştri[34] sau servitori) menţionaţi la Fapte 6, aparţinând clar unei grupări elenistice, să ilustreze conducerea

---

31 KITTEL, p. 711.
32 BARETT, p.92 ş. u.
33 KÄSEMANN, p. 27 ş. u.
34 *Ministru* în sensul etimologic al cuvântului: minister, -tri (lat.) = sclav, cel ce slujeşte; (fig.) unealtă. Hristos este denumit astfel *Minister Principalis*. N. trad.

diferită a Bisericii lui Ioan – o conducere a slujirii, nu a guvernării; este sigur şi că spălarea picioarelor, consemnată la Ioan 13, indică acelaşi lucru. Iar ceea ce se spune le Ioan 17, 20-23 este de o importanţă imensa pentru înţelegerea unităţii, aşa cum apare în ecclesiologia lui Ioan. Creştinii lui Ioan nu sunt legaţi laolaltă prin structuri, apostoli, evanghelişti, păstori şi învăţători; ei sunt uniţi prin ucenicia lor comună faţă de Domnul – întreaga lor ecclesiologie stă sau cade prin unitatea unuia cu altul, ca semn al unităţii lor întru Dumnezeu. Nu este suficient ca fiecare să aibă o legătură personală şi profundă cu Hristos, ei trebuie să atingă unitatea desăvârşită între ei. Dacă ei nu oglindesc unitatea Tatălui cu Fiul între ei, în propria lor comunitate, revendicarea lor drept ucenici ai Domnului se vădeşte a fi o minciună[35].

CONCLUZIE

În acest eseu am sugerat că rugăciunea pentru unitate nu este adresată spre cei – „Iudeii” de pildă – care sunt în mod vizibil în afara comunităţii, fiindcă se pare că Ioan avea în minte anumite grupuri de dimensiuni reduse, a căror situare periclita unitatea comunităţii. Unitatea aceasta era una crucială, în primul rând pentru că era înţeleasă ca o necesitate organică pentru împlinirea promisiunii împărtăşirii slavei lui Dumnezeu; în al doilea rând, fiindcă priveliştea acestei unităţi provoca pe toţi cei din lume la a decide dacă recunosc sau nu identitatea Fiului cu Tatăl, deci la evidenţierea celor chemaţi la mântuire. Fiindcă lumea va vedea nu doar că ucenicii sunt una cu Fiul şi cu Tatăl; ei vor vedea că Tatăl „i-a iubit pe ei (pe ucenici, nu lumea) precum M-ai iubit pe Mine.” (v. 23) Această concluzie uimitoare, dar logică, rezumă mesajul lui Ioan, acela că credincioşii împărtăşesc acum filiaţia Fiului lui Dumnezeu şi deoarece Tatăl are doar un mod de a iubi, creştinii sunt îmbrăţişaţi întru ea. Dragostea pe care Tatăl şi Fiul o împărtăşesc este mai mult decât un sentiment, este o intimitate dătătoare de viaţă neînsuşită de lume, ci doar de cei care au recunoscut adevărul lui Hristos şi şi-au oferit Lui vieţile lor.

Aceste versete, citite pe fondul Evangheliei, aşa cum am încercat să o înţelegem, are de asemenea o importanţă mai îndepărtată. Unitatea comunităţii ioaneice poate fi o parte esenţială a provocării adresate lumii, o mărturie a lucrării lui Dumnezeu în Hristos, care în final va judeca lumea. Judecata implică eschatologia; aici observăm că Ioan urmăreşte realizarea unor comunităţi perfecte, acţiune prin care,

[35] LINDARS, p. 530.

se ajunge, până la urmă, la sfârşitul tuturor lucrurilor. Cu cât lumea este judecată mai curând, cu atât mai repede va veni epoca finală, iar comunitatea perfectă a iubirii, care se va fi format deja pe pământ, va putea să se mute la locul ei în noua Împărăţie a Cerurilor. Putem observa o speranţă similară în comunitatea de la Qumran, a cărei „viziune are o dimensiune eschatologică: qumraniţii cunosc deja o anume comuniune cu îngerii, dar ei prevăd ziua în care Dumnezeu îi va aduna la El. Ei sunt singuri, legaţi prin dragoste unul de celălalt şi uniţi prin opoziţia lor faţă de o lume ostilă.”[36] Nu este necesar să postulăm o legătură directă între aceste două lumi, spre a sugera că ei locuiesc lumi ale cugetului similare.

O a treia posibilitate, intrigantă, este aceea de a fi surprinşi de puterea cu care acest ideal al comunităţii creştine reflectă comunitatea lui Iisus cu ucenicii Lui. Deşi Evanghelia după Ioan apare târziu, ea conţine mult material primitiv. Dispunerea vagă a ucenicilor, niciodată structurată – aşa ca în textele sinopticilor, cu cei doisprezece şi cu trei ucenici mai speciali, apropiaţi – e probabil mult mai aproape de adevărul predicatorului călător. A creat Iisus însuşi acest ideal ioaneic al comunităţii constituite în jurul unui lider iubit, creând o unitate care vorbeşte atât de evident despre Dumnezeu, încât lumea era provocată, prin prezenţa lor, la a accepta sau la a respinge viaţa pe care ei o propuneau? Idealul a fost condamnat, aşa cum vedem în epistolele lui Ioan, dar structurile care s-au format prin Pavel şi sinoptici s-ar fi putut naşte împreună cu Ioan.

Nici importanţa Ucenicului Iubit n-ar trebui ignorată. Aşa după cum arată Martin Hengel, termeni precum a „a urma” şi „ucenicia” apar în contexte unde ordinea tradiţională şi standardele ei sunt, în mod repetat, sparte, unde formele sunt destrămate. Într-o asemenea lume fragilă şi precară, un conducător care uneşte o comunitate devine de o importanţă deosebită. „Toţi cei ce sunt purtători ai harismei, maestrul şi discipolii, precum şi cei ce-l urmează, trebuie să fie în afara legăturilor lumii acesteia, în afara vocaţiei zilnice şi de asemenea în afara datoriilor familiale zilnice.”[37] În rugăciunea pentru unitate nu este greu de perceput o notă disperată – repetată de patru ori într-o singură rugăciune – pe măsură ce această comunitate realizează că viziunea proprie este departe de a fi acceptată de către marea parte a lumii creştine, zilele ei fiind numărate, ca dealtfel şi cele ale conducătorului ei (compară îngrijorarea de la Ioan 21, 21 ş. u.). Această viziune nu a devenit un model

---

36 BROWN, 1927, p. 777.

37 HENGEL, p. 34.

pentru viaţa creştină; dar faptul că Evanghelia lor şi-a găsit un loc în corpusul creştin ne asigură că mesajul lor, cel al unei iubiri care îi uneşte pe creştini atât de profund, a provocat de-a lungul timpului nenumăraţi bărbaţi şi femei să creadă că Dumnezeu s-a fost descoperit între ei. Viziunea lor s-a păstrat în lume tocmai pentru a deranja şi dezorganiza structura unei Biserici vizibile, monolitice, aşa cum părem a urmări noi, astăzi. *Laus Deo!*

BIBLIOGRAFIE

C. K. BARETT, *The Gospel According to John*, SPCK, 1980.

Raymond BROWN, *The Gospel According to John*, Vol. 1 (1971) & 2 (1972), Geoffrey Chapman.

Ibidem, *The Community of the Beloved Disciple*, Geoffrey Chapman, 1979.

Rudolf BULTMANN, *The Gospel of John. A Commentary*, Blackwells, Oxford, 1971.

Martin HENGEL, *The Charismatic Leader and His Followwers*, T&T Clark, 1981.

Ernest KÄSEMANN, *The Testament of Jesus*, SCM, 1968.

G. KITTEL (Ed), *Theological Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, 1965.

Barnabas LINDARS, *The Gospel of John*, Eerdmans, London, 1972.

Rudolf SCHNACKENBURG, *The Gospel According to St. John*, Burns and Oates, 1975.